

Гаўрыла Вашчанка. “Матчыны крылы”.

ст. 8 — 9

Фота Наталлі ОВАД

Фота прадстаўлена музеем

Нацыянальны мастацкі музей і яго рэстаўрацыйныя майстэрні.

ст. 4 — 5

“О Беларусь, мая шыпшына...”

ст. 2 — 3

Барэльеф для ўваходнай групы мемарыяльнага комплексу “Ала” на Светлагоршчыне.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Краіна памятае і ўшаноўвае...

(26 красавіка, Брагін)

Заўтрашні дзень у Беларусі — асаблівы: трыццаць чатыры гады таму ў тагачасным Савецкім Саюзе здарылася страшэнная тэхнагенная катастрофа — адбылася аварыя на Чарнобыльскай АЭС. Наступствы яе сталі фатальнымі для лёсаў многіх і многіх нашых людзей, заражанымі апынуліся велізарныя тэрыторыі Беларусі. 26-га красавіка ва ўсіх кутках краіны пройдуць розныя мерапрыемствы ў памяць аб той трагічнай падзеі. І пройдуць абавязкова. Канешне, не ў тых маштабах, што планаваліся першапачаткова, але ніякія каранавірусы не могуць перашкодзіць ім адбыцца наогул.

Адным з найбольш пацярпелых раёнаў у выніку аварыі стаў Брагінскі. У нядзелю ў самім Брагіне ля помніка пажарнаму Васілю Ігнаценку, што атрымаў смяротную дозу радыяцыі пры тушэнні пажару на чацвёртым энергаблоку АЭС, пройдуць традыцыйны мітынг. Праўда, як распавёў “К” галоўны спецыяліст аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Брагінскага райвыканкама Дзмітрый Тамко, на гэты раз ён не будзе шматлюдным, як звычайна: удзел у ім прыме невялікая колькасць прадстаўнікоў розных арганізацый Брагіна і мясцовай вертыкалі ўлады. Ад нейкіх іншых масавых мерапрыемстваў вырашана было адмовіцца. А вось у Брагінскі гістарычны музей, у якім чарнобыльскай тэме прысвечаны выстава “Страчаная зямля” і зала памяці Васіля Ігнаценкі, у гэты дзень можна будзе трапіць бясплатна, аднак толькі групамі па чатыры — пяць чалавек.

Невялікі мітынг адбудзецца заўтра і ў Нароўлі — раённым цэнтры таксама некалі моцна пацярпелага рэгіёна. Падчас яго мяркуецца ўскласці вянкi да помніка “Памяці адселеных вёсак”. Іншых мерапрыемстваў, якія маюць адносіны да журботнай даты, у горадзе больш не намечаецца. Але, як распавяла начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Нараўлянскага райвыканкама Іна Рудкоўская, у бібліятэках раёна праходзяць выставы кніг, прысвечаныя чарнобыльскім падзеям, у дзіцячай школе мастацтваў — малюнкаў вучняў. А ў адной з залаў Нараўлянскага гісторыка-этнаграфічнага музея дзейнічае пастаянная экспазіцыя, звязаная з тым выбухам на АЭС.

І Дзмітрый Ігаравіч, і Іна Адамаўна кажуць, што тэму катастрофы ўстановы культуры іх раёнаў без нагоды не мусіруюць, што называецца, не спекулююць на ёй. Так, памяць аб аварыі застаецца ў беларускіх сэрцах назаўжды, нікуды не падзенца гэты боль. Тым не менш — асабліва ў сапраўдны момант — людзям важна атрымаваць як мага больш станоўчых эмоцый, а гэтаму, у прыватнасці, спрыяе і дзейнасць устаноў культуры рэгіёна.

Алег КЛІМАЎ

Так было заўсёды: у самы цяжкі, выпрабавальны час праяўляліся найлепшыя духоўныя якасці людзей. Вось і зараз узводзіцца на народныя сродкі сапраўды народны мемарыял. 400 рублёў са сваёй пенсіі пералічыў на дабрачынны рахунак былы малалетні вязень Азарицкага лагера смерці светлагорац Міхаіл Антонавіч Паркалаў. 250 тысяч жыхароў Гомельскай вобласці прынялі ўдзел у суботніку, частка сродкаў ад якога ўжо зараз выкарыстоўваецца менавіта для мемарыяльнай памяці аб самай трагічнай вёсачцы Беларусі, дзе 14 студзеня 1944 года фашысты расстралялі і спалілі 1758 мірных жыхароў, сярод якіх — 950 дзяцей. Усе яны сабраліся там у чаканні Савецкай Арміі, што наступала.

Гэта — 12 Хатыняў! Побач — брацкая магіла 1020 савецкіх воінаў, якія загінулі пры вызваленні гэтых шматпакутных мясцін. Зрэшты, многае з прыгаданага мной, газета “Культура”, якая з самага пачатку аказвае інфармацыйную падтрымку выскароднай ідэі, неаднойчы расказвала ўжо сваім чытачам. Ведаюць яны і тое, што шмат праблем было з адводам зямлі, бо тэрыторыя вёсачкі, якая так і не адроджана, апынулася ў межах рэспубліканскага заказніка “Выдрыца”. Светлагорскаму райвыканкаму і мне асабіста давялося звяртацца наконце гэтага ў самыя высокія інстанцыі. І вось нарэшце пытанне вырашана. Прынята адпаведная пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь. 10 лютага сёлета зацверджаны акт выбара месца размяшчэння зямельнага ўчастка для будаўніцтва і абслугоўвання мемарыяльнага комплексу “Ала”.

А што — сёння, у кра-

Падчас працы над барэльефам для ўваходнай групы мемарыяла.

Гучны набат знямелых званоў

ДА 75-ГОДДЗЯ
ВЯЛІКАЙ ПЕРАМОГІ

савіку? Даць лічбавае, маштабнае і агульнае ўяўленне аб мемарыяле я папрасіў галоўнага працоўшчыка праекта з інстытута “Гомельграмадзянпраект” Сяргея Пярвіцкага. Вось што ён расказаў:

— Уся плошча будучага комплексу займае крыху больш за гектар. А гэта тры тысячы квадратных метраў газоннага і больш за шэсць тысяч квадратных метраў цвёрдага пакрыцця.

Сваё месца зоймуць шматлікія памятныя знакі, абеліскі, п’едэсталы... Прадугледжана, што пешаходная частка (былая вясковая вуліца) на працягу ўсіх 292 метраў будзе пакрыта трохкаляровай пліткай з фрагментамі граніту. Помнік на брацкай магіле замяняць на металічны. Ужо зараз можна пабачыць і цэнтральны абеліск у мема-

рыяльнай зоне, і паклонны крыж, і стэлу, на якой з’явіцца гістарычная даведка. Можна пабачыць і 34 сімвалічныя хатнія брамы, 11 фрагментаў са стылізаванымі сілуэтамі людзей. Наогул, сімволікі (і вельмі пераканаўчай!) па словах Сяргея Віктаравіча, шмат. Побач з рэальным гучнагалосым званам будзе ўсталявана званіца з 12 (па ліку вёсак, жыхары якіх загінулі менавіта тут) знямелых званоў, а пад кожным — назва вёскі. Аб гэтым нагадаюць і 12 высаджаных бяроз. Акрамя іх, будуць пасаджаны і чырвоналісцевыя яблыні, гатунак якіх (фантастычнае супадзенне!) адпавядае назве самога мемарыяла і былой вёсачкі Ала.

Вось такім у кароткім пераказе бачаць мемарыял праектанты. Удакладню толькі, што габарытныя памеры партала галоўнага ўваходу — 13,9 на 6,55

метра. Праём — 8,7 на 4,3. Абеліск з картай спаленых вёсак будзе мець 12,9 на 5,7. Ды і сама карта складзе 4,6 на 3,5 метры. Дарога ад уваходнай групы да памятнага знака мемарыяльнай зоны — 292 метры. Вышыня стылізаваных брамак — 3,3 метры. Памятны знак — 10,5 метраў. Званіца ў выглядзе стылізаванай вясковай адрыны — вышынёй 4,2 метра. Яшчэ адзін цікавы факт. Чатыры з паловай кіламетра дарогі ад шашы да мемарыяла, у якасці дабрачыннай дапамогі, заасфальтавалі працаўнікі філіяла Светлагорскага дарожна-рамонтнага будаўнічага ўпраўлення і іх калегі з Гомеля і Рагачова. Таксама, на шэфскіх пачатках, будзе ўзведзена драўляная капліца з дапамогай мясцовага лягаса.

Падрыхтавана і пляцоўка, дзе будуць усталяваны скульптурныя кампазіцыі

Фрагмент пешаходнай часткі мемарыяла.

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ
(КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Яўген РАПНІ; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Алег КЛІМАЎ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕУСкі; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЭНЬКА.

Сайт: www.kimpress.by. Е-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавечкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.

Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2020. Наклад 3403. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.

Падпісана ў друку 24.04.2020 у 17.00. Замова 1132.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавечтва “Беларускі Дом друку”.

220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

на амаль двухмятровых камянях. Гэта — творчы плён васмі вядомых не толькі ў Беларусі скульптараў, якія на працягу месяца працавалі на тэматычным рэспубліканскім пленэры мінулым летам. Адзін з іх — выкладчык Акадэміі мастацтваў Валеры Малахаў, на рахунку якога дзве скульптурныя выявы — “Асуджанасць” і “Непазбежнасць”. Валеры Юр’евічу быў аказаны гонар — стаць аўтарам вельмі эмацыянальнай трохфігурнай кампазіцыі для ўваходнай групы мемарыяла. Я папрасіў яго падзяліцца ўражаннямі, задумамі і іх далейшым увасабленнем.

— У 2019 годзе мяне і яшчэ семярых мастакоў запрасілі ў Светлагорск на пленэр, прысвечаны спаленай падчас Вялікай Айчыннай вайны вёскі Ала,— прыгадвае скульптар. — Для ўвасаблення задумы ў камені кожны з нас абраў адзін з сюжэтаў Вашай дакументальнай паэмы “Ала”. Кожны з сюжэтаў вызначаецца сваёй глыбінёй і трагічнасцю таго, што адбылося. Прафесія мастака не толькі ў тым, каб скласці прыгожую кампазіцыю і знайсці пластычнае рашэнне, але і данесці да глядача эмоцыі, прымусіць суперажываць. Мне ў межах пленэру давялося выканаць дзве кампазіцыі. Першая — з выявай жанчыны сталага веку, якая запаўняе ўсю плоскасць каменя. У цэнтры кісьць рукі, што

толькі маштабным, але і атмасферна прачулым. Ён выяўляе адначасова звярыную жорсткасць фашызму і, як антытэзу, — фізічную неабаронасць простага чалавека ў гэтай драматычнай сітуацыі, але разам з тым і падкрэслівае яго мужную высакароднасць у неймаверна цяжкія часіны ліхалецця. Эмацыянальна важнай часткай мемарыяла з’яўляюцца ўвасабленні на камянях. Іх — дзесяць. Уражанне такое, быццам яны стагоддзямі назапашвалі гістарычную памяць і вось нарэшце набылі сваё канчатковае ўвасабленне. Адна з асноўных частак мемарыяльнага комплексу — уваходная група... У барэльефе, які ўвасабіў жанчыну з дзіцём і старога, Валеры Малахаў здолеў перадаць тое, што непадуладна слову. Мы бачым саму непазбежнасць, якая аднак не пазбаўляе ахвяр высокіх чалавечых якасцяў.

Але і сапраўды — лепш адзін раз пабачыць, чым сем разоў пачуць. Галоўны прапраба Гомельскага домабудаўнічага камбіната Сяргей Чумакоў, з якім я пазнаёміўся ў першы ж дзень працы над мемарыялам, лічыць, што менавіта фотаздымкі лепш за ўсё могуць засведчыць папярэднія вынікі творчай калектыўнай самааддачы. Будаўнікі адчуваюць не толькі плён натхняльнай працы праектантаў, але найперш дзейсную падтрымку Прэзідэнта краіны

Рэканструкцыя брацкай магілы ў мемарыяльнай зоне.

прыкрывае галаву жанчыны. Рука затуляе яе твар, імкнучыся абараніць яго. Твар маўклівы і ўнутрана стрыманы, няма ні страху, ні панікі, ёсць толькі сіла і мудрасць. На хустцы — беларускі арнамент, які сімвалізуе лучнасць сонца і зямлі. У другой кампазіцыі — маці з двума сынамі. Гэта іканічная выява, знак любові і абароны. Маці закрывае далонню сваіх дзяцей ад агню, што палае з усіх бакоў. Дзеці прыціскаюцца да яе, хаваючыся ад немінучай згубы.

На думку Валеры Малахава, архітэктары прапанавалі выдатны праект мемарыяльнага комплексу, дзе ёсць месца кожнай трагічнай падзеі. Нельга не пагадацца з ім, што гэта менавіта так. Мемарыял абяцае быць не

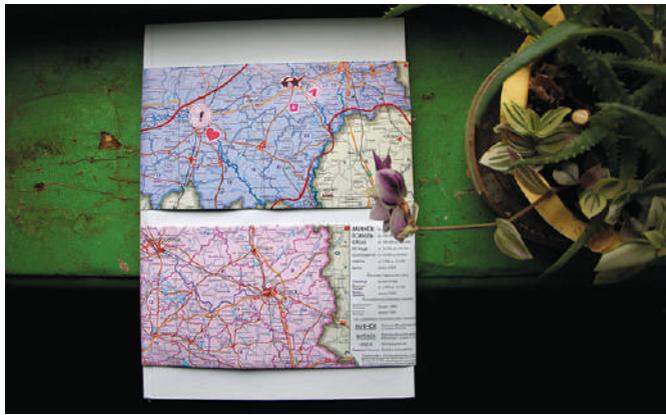
Аляксандра Лукашэнкі, які ўхваліў ідэю ўзвядзення мемарыяла, а таксама губернатара Гомельскай вобласці Генадзя Салаўя, старшыні Светлагорскага райвыканкама Дзмітрыя Алейнікава. І, вядома ж, усіх тых людзей, хто спрычыніўся да высакароднай справы годнага ўвасаблення Памяці аб ахвярах найжахлівейшай, бялітаснай вайны, той Памяці, што жыве ў сэрцах сённяшніх пакаленняў беларускага народа і будзе жыць у наступных.

...Урэшце, паглядзіце на некаторыя адбіткі з дакументальнага фоталепаісу працы над увасабленнем мемарыяла, што літаральна на днях зафіксаваў аб’ектыў. І не толькі на барэльефе...

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ
Фота з архіва аўтара

“Дзеці Чарнобыля” — усе мы?

Падарожжа па фотакнізе “Больш, чым Я”

Вокладка фотакнігі аздоблена картамі.

Мне не хацелася б, каб гэтую фотакнігу ўспрымалі выключна як пра чарнобыльскіх дзяцей. Бо яна — амаль пра кожнага з нас, хто аднойчы сутыкнуўся са светам, нашмат большым за наваколле. Тым не менш, у аснове фотавыдання “Больш, чым Я” фатографа і фотакрытыка Вольгі Бубіч — рэальныя гісторыі дзяцей з забруджаных радыяцыйнай тэрыторыі. У 1990 - 2000-я гады ў рамках адмысловых праграм хлопчыкі і дзяўчынкі з пацярпелых рэгіёнаў атрымалі магчымасць выехаць на аздаруленне за мяжу. Вольга Бубіч, будучы валанцёркай адной з падобных праграм, суправаджала групы чарнобыльскіх дзяцей у Італію, Бельгію, Галандыю і Канаду, і на ўласныя вочы бачыла, як яны раслі і змяняліся, адпачываючы за мяжой на працягу многіх гадоў. У сваёй фотакнізе аўтарка зафіксавала тыя назіранні, выкарыстоўваючы самыя розныя сродкі. І як чытач гэтага фотаальбома магу сказаць толькі наступнае: больш чалавечнага і далікатнага, але, разам з тым, канцэптальнага, візуальнага выказвання пра сталенне мне не даводзілася бачыць.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Першая наша сустрэча. Мы перасякаем з Вольгай у невяліччай кавярні, дзе прадаюць нядрэнную выпечку. Вядомая ў фотакіраўніцтве аўтарка і выкладчыца дысцыплін, звязаных з візуальнай культурай, паказвае мне доўгі аб’ёмную, фарматам з аркуш А4, фотакнігу, вокладку якой атачае сапраўдная карта, акуратна загорнутая па краях.

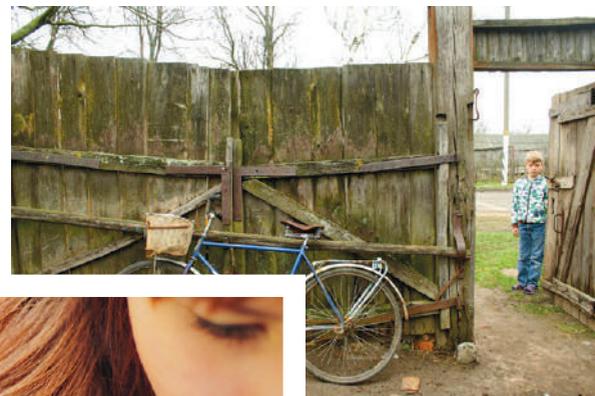
На рознакаляровай глянцавай паверхні паперы — дзіцячыя налесткі, што пазначаюць гарады: Мазыр, Буда-Кашалёва, Чачэрск, Рэчыца, Чэрыкаў... Калі разгарнуць карту (так, яна здымаецца з вокладкі), можна ўбачыць пазначаныя на ёй чырвонай лініяй пацярпелыя ад радыяцыйнай тэрыторыі. З сумам адзначаю, што плошча іх унушальная, і менавіта малюнак карты дапамагае мне гэта зноў асэнсаваць. А дзіцячыя налесткі пазначаюць месцы, адкуль дзеці, пра якіх Вольга і зрабіла кнігу.

— Карты — гэта адна з канцэптальных зборак майго праекта, — распавядае пра незвычайны складнік фотаальбома Вольга. — Мне падаецца, што яны незаслужана забытыя ў рэпрэзентацыі інфармацыі. У візуальным плане карта — недзе паміж малюнкам і фатаграфіяй — і

пэўны пералік выяў заўважаю карту на фатаграфіі ўжо ў руках іншага дзіця, як тую рэч, з якой ён асвойваўся. І далей — маштаб незнаёмага свету пачынае змяняцца — на чарцяжах павялічаных карт размяшчаюцца фотаздымкі ўжо пасталеўшых дзяўчат, якія на свае фотаапараты фіксуюць маляўнічыя краявіды. Ужо толькі ідучы за ідэяй маштабаванай выявы, я, як чытач, здзіўлена падарожжа разам з героямі кніжкі — дзецьмі, якія ў першы раз прыехалі ў невядомую краіну.

Ужо гэта назіранне кажа пра тое, што перад намі не традыцыйны альбом з наборам партрэтных здымкаў у інтэр’ерах. Вольга Бубіч стварыла сапраўдны праект, у якім знаходзіцца месца і картам,

Вёска Буда-Люшчэўская: дзеці з гэтага рэгіёна часта бяруць удзел у праграмах аздарулення.

і “Нікола”. Мы разумеем, што гэта насамрэч — Нікаля, хтосьці новы, але ўжо блізкі чалавек у жыцці хлопчыка.

Увогуле, фотакніга мае сваю драматургічную структуру. Яна пачынаецца з вялізных партрэтаў (яны таксама тут ёсць) — фатаграфій дзяцей на дакументы. Вольга Бубіч, як візуальная даследчыца і чулая да дэталю аўтарка, наўмысна захоўвае, не рэтушуе ўвесь пыл, што застаўся на фотакартках 1990 — 2000 гадоў: адбіткі неаднаразова перакладваліся з кішэні ў кішэню. Умоўная першая частка фотаальбома — гэта свет Беларусі. Мы бачым асяродак — інтэр’еры і экстэр’еры, у якіх вырасталі героі кнігі. Другая частка — ужо знаёмства з іншым светам і ладам жыцця: падлеткі ў новым для іх атачэнні. Аднак фотаздымкі ў замежных гарадах суседнічаюць з роднымі краявідамі, бо пасля падарожжа... мусіць быць вяртанне.

Але трохі зазірнем у гісторыю.

— Я пачала ездзіць валанцёрам з дзецьмі, калі мне было 19 гадоў, — вяртаемся да часу далучэння Вольгі да дабрачынных праектаў. — Гэта была праграма мінскай дабрачыннай арганізацыі “У будучыню з надзеяй”, — і ў тых паездках я стала і выхавальніцай, і перакладчыцай, і вучыцелькай. Групы, якімі апекавалася, выязджалі на летнія і зімовыя каникулы ў розныя краіны — Італія, Бельгія, Галандыя. Вядома, напачатку, калі толькі ўключылася ў валанцёрскую дзейнасць, ідэя праекта нават не лунала ў

Дастаць з-пад зямлі!

25 красавіка ў Беларусі праходзіць Рэспубліканскі суб-отнік, падчас якога рэкамендавана, між іншага, добраўпарадкаваць і прывесці ў належны стан гісторыка-культурныя каштоўнасці краіны. Асабліва ўвага ў год 75-годдзя Перамогі надаецца воінскім пахаванням, мемарыяльным комплексам, месцам баявой славы.

Антон РУДАК

Сродкі, заробленыя падчас суботніка, часткова будуць накіраваны на рамонт, рэканструкцыю, рэстаўрацыю і аднаўленне гісторыка-культурных каштоўнасцяў і памятных мясцін Вялікай Айчыннай вайны. 50 працэнтаў атрыманых грошай пойдуча на правядзенне работ па рэстаўрацыі і прыстасаванні адзінага комплексу будынкаў Нацыянальнага мастацкага музея, а таксама - на стварэнне мемарыяла на месцы спаленай вёскі Ала ў Светлагорскім раёне Гомельскай вобласці.

Пытаннем аховы і захавання культурнай спадчыны і добраўпарадкавання воінскіх пахаванняў была прысвечаная і прэс-канферэнцыя, прымеркаваная да Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцін, якая прайшла 15 красавіка ў Нацыянальным прэс-цэнтры з удзелам прадстаўнікоў Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук і Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі.

ЗРАБІЦЬ ДАСТУПНЫМІ

Значная ўвага была надана перадусім такому рэзананснаму пытання, як ахова помнікаў археалогіі. Згодна з закандэстам, будаўнічыя работы ў мясцовасцях, дзе існуюць археалагічныя помнікі, мусяць абавязкова суправаджацца адпаведнымі даследаваннямі — так, за 2019 год Нацыянальнай акадэміяй навук было выдадзена 220 дазвалаў на ажыццяўленне археалагічных даследаванняў супрацоўнікамі Інстытута гісторыі НАН і вышэйшых навучальных устаноў краіны. Таксама зроблена 608 заключэнняў аб наяўнасці ці адсутнасці археалагічных аб'ектаў, або неабходнасці пры-

Дазвол на выяўленне артэфактаў і фактаў даюць вучоныя

няцця мер па іх ахове на тэрыторыі земляных, будаўнічых, меліярацыйных ці іншых работ (для параўнання, у 2018 годзе такіх заключэнняў выдадзена 427). Археалагічныя даследаванні пад кіраўніцтвам супрацоўнікаў Інстытута гісторыі праводзяцца сёлета ў Бялынічах Магілёўскай вобласці, пры добраўпарадкаванні тэрыторыі горада, дзе мусяць адбыцца Дзень беларускага пісьменства, а таксама на тэрыторыі археалагічных помнікаў у вёсках Сола і Кашэўнікі, дзе будуецца новы аўтамабільны мост праз Нёман, пры рэканструкцыі Старога замка ў Гродна, у гістарычным цэнтры Полацка, дзе адбываюцца будаўнічыя работы, і на іншых аб'ектах.

Вялікае значэнне надзецца не толькі захаванню, але і экспанаванню археалагічных знаходак, бо яны з'яўляюцца агульнанацыянальным набыткам і таму мусяць быць даступныя для азнаямлення ўсіх грамадзян і гасцей краіны. Так, напрыклад, шэраг артэфактаў, знойдзеных падчас археалагічных даследа-

будаўніцтва комплексу ажыццяўляюцца археалагічныя даследаванні стаянак чалавека эпохі мезаліту і неаліту, а таксама буйной вёскі бронзавага веку. Прытым канцэпцыя стварэння скансэнэ прадугледжвае максімальнае захаванне культурных напластаванняў на тэрыторыі помнікаў археалогіі — даследаванні праводзіліся вельмі асцярожна, толькі ў тых месцах, дзе пазней будзе стварацца інфраструктура скансэнэ.

уклучаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны. Сёння ён налічвае звыш дзюх тысяч помнікаў такога кшталту, і надзвычай актуальным застаецца пытанне вывучэння іх сучаснага стану, а таксама дакладнай лакалізацыі і нанясення на карту землекарыстання. З мінулага года на курсах павышэння кваліфікацыі супрацоўнікам праектных арганізацый і землеўпарадкавальных службаў чытаюць лекцыі, каб звярнуць

ўключаюцца ў рэестр ужо з дакладнай прывязкай геаграфічных каардынат і нанясеннем на спадарожнікавыя здымкі і карты землекарыстання.

АД ПАМЯЦІ СЯМ'І...

Для захавання гісторыка-культурнай спадчыны Інстытут гісторыі НАН не толькі прыцягвае спецыялістаў, але імкнецца папулярызаваць помнікі мінуўшчыны сярод шырокіх колаў. Так, ён займа-

ступіла ініцыятарам усебеларускай акцыі “Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны. Успомнім усіх” (“К” пісала аб гэтым у нумары 12 ад 21 сакавіка г.). У рамках названай ініцыятывы кожны ахвочы можа даслаць у Інстытут гісторыі дакументы і ўспаміны сваіх родных і блізкіх, якія ўдзельнічалі ў вайне. Гэтыя матэрыялы будуць навукова апрацаваныя і змешчаныя ў электроннай базе, а акрамя таго — выдадзеныя ў выглядзе кнігі. Цяпер стала вядома, што першае выданне з гэтай серыі ўжо рыхтуецца, бо на сённяшні дзень у Інстытут гісторыі паступіла больш за сотню зваротаў ад зацікаўленых грамадзян, якія перадалі дакументы такога кшталту са сваіх сямейных архіваў — асабіста, альбо даслаўшы іх на электронную пошту аддзела ваеннай гісторыі.

Аб удзеле прафсаюзных арганізацый у ахове гісторыка-культурнай спадчыны і доглядзе помнікаў, звязаных з гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны, распавёў начальнік галоўнага ўпраўлення па культуры і грамадскай рабоце Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Арцём Ігнаценка. Ён звярнуў увагу на работы, праведзеныя па добраўпарадкаванні мемарыяльнага комплексу “Курган Славы”, які знаходзіцца ў Смалевіцкім раёне — тут былі адрамантаваныя прыступкі і ўсталяваныя сонечныя батарэі, якія забяспечваюць асвятленне манумента. Таксама па ініцыятыве Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі на пляцоўцы ля Кургана Славы, дзе экспануюцца ўзоры баявой тэхнікі часоў Вялікай Айчыннай вайны, летась быў размешчаны штурмавік Іл-2, а сёлета плануецца ўсталяванне славуэта рэактыўнага мінамёта “Кацюша” на базе аўтамабіля ЗІС-6. Мяркуюцца, што будзе створаны і віртуальны музей “Кургана Славы”, які распавядзе аб гісторыі аперацыі “Баграціён” і аб'ектах мемарыяльнага комплексу.

Каштоўнасці мінуўшчыны ёсць паўсюль, яны атачаюць нас паўсядзённа — і ў недрах зямлі, і на вуліцах вёсак ды гарадоў, і ў памяці людзей, якія былі сведкамі падзей мінулых дзён. Варта толькі кожнаму больш пільна ставіцца да іх і звяртаць увагу на сляды гісторыі. Будзем жа разам берагчы нашу агульную спадчыну не толькі для сябе, але і з думкай аб новых пакаленнях.

Макет адзінага комплексу будынкаў Нацыянальнага мастацкага музея. Фота аўтара

Археалагічны музей пад адкрытым небам у Белавежскай пушчы.

Фота з сайта Нацыянальнага парка “Белавежская пушча”. (nrbp.by).

ванняў Жаберскага замка, што ў Драгічынскім раёне, ужо перададзеныя ў замкувы комплекс “Мір”, а таксама ў музей, які ствараецца Беларускім культурным цэнтрам духоўнага адраджэння пры мінскім Храме-помніку ў гонар усіх святых і ў памяць аб ахвярах, якія паслужылі выратаванню Айчыны.

Працягваецца праца па стварэнні першага ў Беларусі археалагічнага скансэнэ — музея пад адкрытым небам у Белавежскай пушчы. Будаўніцтва скансэнэ вядзецца пад навуковым кіраўніцтвам намесніка дырэктара па навуковай рабоце Інстытута гісторыі НАН Вадзіма Лакізы. У чэрвені мінулага года была адкрыта першая чарга скансэнэ — гарадзішча жалезнага веку Камянюкі, а ўжо сёлета плануецца адкрыццё другой чаргі, дзе турысты здолеюць пазнаёміцца з выглядам жылых і гаспадарчых пабудов у позняга жалезнага веку. Цяпер у рамках

НЕ АДНО РАСКОПКИ

Але археолагі займаюцца не толькі раскопкамі помнікаў, але і іх улікам для вывучэння ў перспектыве. Як адзначаюць адмыслоўцы Інстытута гісторыі НАН, асабліваю ўвагу неабходна звярнуць на пытанні абароны і захавання гісторыка-культурнай спадчыны пры распрацоўцы горадабудаўнічых праектаў. Гістарычная даведка ў такіх выпадках мусяць абавязкова выконвацца адпаведным спецыялістам, з улікам наяўнасці на тэрыторыі горада помнікаў археалогіі ды архітэктуры і межаў іх ахоўных зон. Такія захады дапамагаюць пазбегнуць магчымага разбурэння помнікаў і дазваляюць мінімізаваць выдаткі на ахову культурнай спадчыны падчас будаўніцтва.

Яшчэ адно важнае пытанне — падрыхтоўка і зацвярджэнне праектаў зон аховы помнікаў археалогіі,

увагу гэтых спецыялістаў на археалагічныя аб'екты і навучыць распазнаваць іх на мясцовасці.

Таксама Інстытутам гісторыі вядзецца рэестр помнікаў археалогіі, якія не ўнесеныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў, сёння ў ім налічваецца больш за пяць тысяч аб'ектаў. Але часта яны былі выяўленыя дзясцігоддзі таму, і з гэтай прычыны звесткі аб іх патрабуюць актуалізацыі для стварэння новай археалагічнай карты Беларусі. Для прыкладу, у суседняй Польшчы такая карта ствараецца ўжо на працягу трыццаці гадоў, і яна дагэтуль не завершаная, але цягам працы над ёй колькасць выяўленых археалагічных помнікаў павялічылася ў дзясці разоў. Падобны працэс назіраецца і ў Беларусі, калі падчас археалагічнай экспертызы зон новабудуляў штогод выяўляюцца дзясцікі новых археалагічных аб'ектаў. Яны

еца арганізацыяй археалагічных летнікаў, якія ладзяцца р азам з мясцовымі аддзеламі адукацыі і па справах моладзі. Дзякуючы такім захадам навучэнцы падчас летніх канікул маюць магчымасць паўдзельнічаць у даследаванні археалагічных помнікаў у сваёй мясцовасці пад кіраўніцтвам спецыялістаў. Таксама Інстытут штогод праводзіць больш за дзясціак рэгіянальных канферэнцый з удзелам мясцовых улад, краязнаўцаў, настаўнікаў і вучнёўскай моладзі. Сярод навучэнцаў напярэдадні гэтых мерапрыемстваў ладзяцца конкурсы краязнаўчых прац, найлепшыя з якіх, як і матэрыялы канферэнцый, публікуюцца ў рамках серыі “Беларусь праз прызму рэгіянальнай гісторыі”, заснаванай сумесна з выдавецтвам “Беларуская навука”.

Дырэктар Інстытута гісторыі НАН Вячаслаў Даніловіч таксама нагадаў, што месяц таму Нацыянальная акадэмія навук вы-

Частка сродкаў, заробленых на Рэспубліканскім суботніку, пойдзе на патрэбы нашай культурнай скарбніцы — Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. Захоўваць матэрыяльныя культурныя каштоўнасці краіны для наступных пакаленняў — гэта, бадай, галоўная функцыя музеяў. Асабліва тых, што маюць у назве гордае слова “Нацыянальны”. А гэта накладвае асаблівую адказнасць на спецыялістаў рэстаўрацыйнай справы. Вось і вырашылі мы з гэтай нагоды пагутарыць з кіраўніком рэстаўрацыйнай службы Нацыянальнага мастацкага музея Сяргеем Уладзіміравічам Вечарам.

У рэстаўрацыйнай майстэрні.

Фота прадастаўлены музеем

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

— Спдар Сяргей, якія работы супрацоўнікаў адзела навукова-рэстаўрацыйных майстэрняў Нацыянальнага мастацкага музея апошняга часу вы лічыце найбольш значымі, знакавымі? Чаго раней не было, а зараз маем? І наколькі мы ўжо прасунуліся ў сваім прафесіяналізме, ці можам мы сёння гаварыць, што працуем не горш за тых жа літоўцаў ці палякаў?

— Пытанне цікавае. Параўноўваць з летувісамі, палякамі можна канешне. Хаця цяжка. Але мы расцем і рухаемся наперад. Дастаткова прыгадаць, што гадоў дзесяць таму нас, рэстаўратараў, у музеі было ў два разы меней. І гэта не фармальна прыкмета прагрэсу. Маўляў, чым болей работнікаў, тым лепей. Але разам з тым павялічваецца і колькасць спецыялізацый, якімі займаюцца рэстаўратары. На сённяшні дзень такіх спецыялізацый дзевяць. У нас ёсць такія спецыялізацыі, якія не прысутнічаюць болей нідзе сярод музеяў падпарадкавання Міністэрства культуры. У сістэме дзяржаўных устаноў, вядома, ёсць рэстаўратары, але, да прыкладу, у адзінакавай асобе — наш рэстаўратар па рамах. Рам у нас вялікая колькасць. У тым ліку і гістарычных рам — дзевятнаццаці і нават васьмнадцатая стагоддзі. Яны маюць самадзятковую каштоўнасць, і, канешне ж, трэба захоўваць іх у належным стане, а пры патрэбе даводзіць да ладу. Ёсць у нас рэстаўратар старадрукаванай кнігі. Таксама афіцыйна ні ў адным музеі, акрамя нашага, спецыяліста, які займаўся б такой справай, рэстаўраваў у тым ліку фаліянтны нашага першадрукара Францыска Скарыны, няма.

Нідзе ў Беларусі, акрамя нашага музея, няма рэстаўратара паліхромнай драўлянай скульптуры. Гэта даволі карпатлівая праца, але і вельмі цікавая. У свой час, у 60 — 70-я

Прыярытэтная формула каштоўнасці

Які клопат маюць сёння музейныя рэстаўратары?

гады, музей папоўніўся вялікай колькасцю касцельнай скульптуры. Наспеў час даводзіць яе да ладу, таму што не ўсе артэфакты былі, скажам так, у экспазіцыйным стане. Плённа працаваў наш рэстаўратар Зміцер Жалевіч. Зараз у экспазіцыі выстаўлена ягоная работа — адрэстаўраваная скульптура Святога Станіслава. Скульптура даволі вялікая, і работа над ёй была каласальная. Цяпер яна экспануецца, і гэта вельмі важная падзея для нас. Зрэшты, пра кожнага нашага спецыяліста можна шмат чаго добрага сказаць.

Нагадаю, што на сённяшні дзень наш адзёл навукова-рэстаўрацыйных майстэрняў складаецца з чатырох сектараў. Самы вялікі — дэкаратывна-прыкладнага мастацтва, куды ўваходзяць спецыялісты паліхроміі, па рамах і гэтак далей. Па тканінах таксама. Сёння ў нас элементаў тканін, якія паграбуюць рэстаўрацыі, звыш паўтары тысячы адзінак. І гэта работа вельмі складаная, бо трэба сцяжок за сцяжком аднаўляць страчанае ці тое, што прыйшло ў нягоднасць. Быў у нас калісьці адзін рэстаўратар па тканінах, цяпер іх трое. І займаюцца яны як тканай атрыбутыкай шляхты, так і народнымі ўзорамі ткацтва. Будзем паступова аднаўляць усю калекцыю, усе прадметы, якія вымагаюць рэстаўрацыйнага ці кансерватыўнага ўздзеяння.

— Вы па-ранейшаму супрацоўнічаеце з замежнымі

калегамі ці ўжо можаце абвісьціся без іх досведу?

— Не, абвісьціся без замежных калег мы не можам. Нават калі б у нас быў супервысокі ўзровень, яго ўсё адно трэба параўноўваць, суадносіць з суседзямі. Мы найбольш шчыльна кантактуем менавіта з суседнімі краінамі.

— Гэта з тае прычыны, што ў нас адзіная культурная прастора і досыць бліжняя культурная гісторыя?

— Так. Я думаю, гэта якраз адзін з важных чыннікаў. Бо і менталітэт у блізкіх народаў падобны, а калі казаць пра постсавецкую прастору, дык на ёй, у плане рэстаўрацыі музейных прадметаў, праблемы аднолькавыя. Але ўсё ж у навакольным свеце да рэстаўрацыі розныя падыходы. Свая рэстаўрацыйная школа ў палякаў, свая — ва ўкраінцаў. Варта параўноўваць метадыкі, якія напрацаваны ў гэтых краінах, з нашымі. Да прыкладу, мы заключылі пагадненне аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальным мастацкім музеем і Нацыянальным навукова-даследчым рэстаўрацыйным цэнтрам Украіны ў Кіеве. Гэтаму цэнтру ўжо восемдзесяць гадоў. Ён уключае ў сябе ўсе лепшыя сілы рэстаўратараў Украіны і мае філіялы ў буйных гарадах — Адэсе, Львове і Харкаве. І, канешне, для нас досвед супрацы з такім цэнтрам вельмі і вельмі важны. Ім прапрацавана вельмі шмат, а нам часцяком не

стае нейкіх арганізацыйных падыходаў. Каштоўны досвед Украіны ў плане навучання і сталення рэстаўратараў. Той жа ўкраінскі цэнтр перадаў нам шмат цікавай літаратуры, якая ў іх выдаецца на рэгулярнай аснове.

Мы кантактуем з Літоўскім цэнтрам імя Пранаса Гудзінаса ў Вільнюсе, які працуе на правах аўтаноміі ў складзе Нацыянальнага мастацкага музея Літвы. І гэтая форма нам больш падабаецца чыста структурна. На сённяшні дзень стварыць такі рэстаўрацыйны цэнтр як юрыдычную асобу не так проста. А як зроблена ў Літве? У складзе іх Нацыянальнага мастацкага існуе моцнае ядро рэстаўратараў, якія аказваюць прафесійныя паслугі многім іншым музеям краіны ды прыватным асобам, не забываючыся на галаўную ўстанову. Відавочна, што і нам такім шляхам трэба рухацца, і мы гэтым жа чынам будзем рабіць. Вядома ж, падтрымліваем мы і пастаянныя кантакты з расійскімі ды польскімі калегамі.

— А якія ў вас стасункі з Музеем старажытнабеларускай культуры?

— З Барысам Андрэевічам Лазукам, кіраўніком музея, у нас паразуменне па многіх пытаннях. Не так даўно, можа з месяц таму, мы сустрэліся, і я пачуў з ягоных вуснаў вельмі прыемную навіну. У Акадэміі навук зразумелі

важнасць рэстаўрацыйнага працэсу для падтрымання ў належным стане скарбаў, што знаходзяцца ў акадэмічным музеі. У выніку прынята рашэнне аб вылучэнні асобнага будынка для таго, каб там стварыць па-сучаснаму ўкамплектаваныя рэстаўрацыйныя майстэрні. Ён запрашаў мяне нават пад’ехаць паглядзець, што гэта за будынак. Добрая навіна, бо і нам самім важна, каб развіваліся і іншыя рэстаўрацыйныя службы ў Беларусі.

— Якія канкрэтныя веды ваши рэстаўратары набываюць за мяжой?

— Мы заўжды імкнемся да таго, каб нашы рэстаўратары, асабліва маладыя спецыялісты, маглі выехаць за межы Беларусі, атрымаць іншы досвед і ўжо ва ўласнай творчай лабараторыі яго скарыстоўваць. Раней яны выязджалі ў Літву, Францыю, Польшчу. У Польшчу — найчасцей. Паводле адмысловай праграмы рэстаўратары з суседніх з Польшчай краін стажыруюцца цягам паўгода. Летась стажыроўка нашых рэстаўратараў праходзіла ў Кракаве. Праз гэта мы найперш напрацоўваем новыя тэхналогіі, а, па-другое, суадносім уласны досвед і кваліфікацыю з тым, што выкарыстоўваецца за мяжой. І прыемна адзначаць: мы ва ўсіх адносінах не горшыя за сваіх замежных калег. Нездзе нават фору можам даць.

У рэстаўрацыі важным чыннікам з’яўляюцца так званыя расходныя матэрыялы. У розных краінах яны розныя. Калі коротка, іх можна падзяліць на натуральныя і сінтэтычныя. Калі раней перавага аддавалася натуральным рэагентам, дык зараз у той жа Польшчы часцей карыстаюцца найноўшымі распрацоўкамі сінтэтычных матэрыялаў. Добры гэта ці не — жыццё пакажа, але трэба вывучаць розны вопыт. У нас на складзе ёсць запас, накішталт НЗ, гэта натуральны асятровы клей. Ён вельмі дорага каштуе. У свой час быў для музея закуплены. Яго нам хопіць яшчэ на некалькі гадоў. І ідзе ён на рэстаўрацыю найбольш каштоўных твораў мастацтва.

— Чаго вы чакаеце ў бліжэйшы час у сэнсе пашырэння вытворчых плошчаў і набліжэння абсталявання?

— Нашы чаканні маюць два кірункі. Першы — нарэшце займець прыстойную матэрыяльна-тэхнічную базу тады, як толькі будзе збудзены будынак па вуліцы Кірава і прыбудова да яго. Будаўнікі называюць той аб’ект “Устаўка № 14”, — праўда, гэтая «устаўка» па плошчы перавышае сам будынак на Кірава, у гэтым комплексе цэлыя два паверхі адведзены для рэстаўрацыйнай службы музея. На сёння гатовая праектная дакументацыя, у якой падрабязна распісана — што і дзе павінна быць: якая мэбля, якое абсталяванне, якія станкі і гэтак далей.

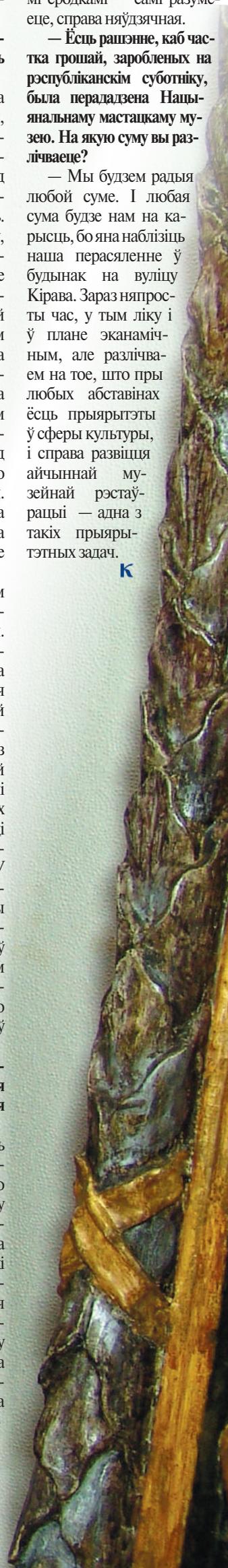
І калі ўжо матэрыяльная база будзе падрыхта-

вана да выкарыстання, дык, канешне, гэта стане сапраўды вельмі важным дасягненнем. З’явіцца магчымасць весці працу на новым тэхнічным узроўні. Прыяду такі прыклад. Сёння ў нас няма рэстаўрацыйнай майстэрні для буйнафарматных мастацкіх твораў. Для таго каб давесці іх да ладу, паграбуюцца дубліровачныя столы, майстэрня адпаведных габарытаў. Рабіць жа гэта на падлозе ды падручнымі сродкамі — самі разумеюць, справа няўздзячная.

— Ёсць рашэнне, каб частка грошай, заробленых на рэспубліканскім суботніку, была перададзена Нацыянальнаму мастацкаму музею. На якую суму вы разлічваеце?

— Мы будзем радыя любой суме. І любая сума будзе нам на карысць, бо яна наблізіць нашу перасяленне ў будынак на вуліцы Кірава. Зараз няпросты час, у тым ліку і ў плане эканамічным, але разлічваем на тое, што пры любых абставінах ёсць прыярытэты ў сферы культуры, і справа развіцця айчыннай музейнай рэстаўрацыі — адна з такіх прыярытэтных задач.

К

Верны “купалавец”, “галоўны ліхадзей “Беларусьфільма”, загадчык кафедры ў Акадэміі мастацтваў — усё гэта Вячаслаў Паўлюць, які 28 красавіка адзначае свой 60-гадовы юбілей. 33 гады ён служыць у тэатры імя Янкі Купалы, практычна столькі ж здымаецца ў кіно, сем гадоў загадвае кафедрай майстэрства акцёра. Нейкія заняткі артыста, можа, і застаюцца па-за ўвагай шырокай публікі, але дакладна не яго ролі ў кіно — Вячаслаў Паўлюць здольны нават у невялічкім эпізодзе стварыць яскравы, запамінальны характар. Нярэдка яму дастаюцца адмоўныя вобразы, у якіх ёсць нават нешта дэманічнае. Уменне быць “страшным”, мабыць, карыснае для працы са студэнтамі, але ж у жыцці артыст зусім іншы. А да студэнтаў ставіцца ўвогуле па заветах “маленькага прынца”. Пра тры галоўныя справы Вячаслава Паўлюцы мы і пагутарым у яго свята.

Пастулаты Экзюперы і амплуа інфернальнасці

Надзея КУДРЭЙКА

— Ваш юбілей у сілу абста-
він адсвяткуешца не вельмі гучна — не будзе творчага вечара, не будзе публічных віншаванняў... Вас гэта не засмучае?

— Скажаць шчыра, я абсалютна не пераймаюся наконце таго, што не будзе нейкіх урачыстасцяў. Бо для чаго яны — лішні раз пра сябе нагадаць? Не бачу ў гэтым неабходнасці. Канешне, калі час стане больш спрыяльным, адсвяткую з сябрамі і роднымі, ды й досыць.

— У мяне адчуванне, што вы ўвогуле пазбягаеце публічнасці — а для акцёра гэта даволі дзіўна. Пра вас мала інфармацыі ў прэсе, інтэрв’ю дык са свечкай у руках не знойдзеш...

— Так і ёсць. Але не хачу, каб гэта прагучала неяк пафасна, кшталту я такі асаблівы — не. Проста я так думаю, так жыву. Не люблю “тусоўкі”, заўсёды адмаўляюся нават ад запрашэнняў прайсці па чырвонай дарожцы, напрыклад, на “Лістападзе”. Але з вялікім задавальненнем сустракаюся са сваімі калегамі на здымачных пляцоўках і ў тэатры, люблю прыватныя размовы. А васьмь калі лішні раз мільгануць — у прэсе, на тэлебачанні, яшчэ дзе — у мяне няма такой патрэбы. Я вельмі заняты чалавек і самавыяўляюся па-іншаму — у мяне ж зараз і кафедра, і студэнты. Ды й хапала мне ў жыцці ўвагі, я і так не забыты — адыграў у мностве спектакляў, маю вялікую фільмаграфію.

— А ўсё ж у мяне ёсць адчуванне, што ваша вядомасць не адпавядае такой насычанай яскравымі ролямі, фільмамі і спектаклямі творчай біяграфіі. У вас нават звання ніякага няма — прабачце, што закранаю падобную тэму.

— Нічога страшнага, да гэтага я таксама стаўлюся аб’якава. Слова “вядомасць” у цяперашніх рэаліях мае іншыя сінонімы — “медыйнасць”, “раскручанасць”. А я шчаслі-

вы, што мяне ведаюць рэжысёры — і нашы, і расійскія, часта запрашаюць нават без проб. Такая вядомасць мне больш імпануе: і рэжысёры са мной любяць працаваць, і калегі-акцёры. А далей няхай ужо глядачы мяркуюць, хто і чаго варты. Я сам, праўда, не гляджу фільмы, у якіх здымаўся. Гэта не какецтва — проста не магу іх глядзець, бо бачу свае недахопы, а выправіць ужо няма магчымасці, і ад гэтага ў мяне псуецца настрой.

— У вас каля 160-ці кінароляў. Але на экране мы вас бачылі толькі зусім дарослым чалавекам. Так атрымалася, што менавіта з узростам кіно вамі зацікавілася?

— Мае самыя прадуктыўныя для кінаакцёра маладыя гады прыйшліся на часы перабудовы, калі не здымалася нічога. Я тады заходзіў на “Беларусьфільм” і на свае вочы бачыў, як па гэтым доўгім калідоры бег гіганцкі пацук памерам з майго ката. Вось якой тады была кінастудыя! Яшчэ ж так атрымалася, што і ў інстытут я позна паступіў — у 23 гады, пасля Мінскага культасветвучылішча і арміі, скончыў у 27: прапусціў такім чынам спрыяльны для кінакар’еры час. Але ўсё роўна лічу, што мне пашчасціла, бо я адразу трапіў у тэатр імя Янкі Купалы, якому застаюся верным і дагэтуль. У кіно мая першая больш-менш вялікая роля была ў фільме “Плач перапёлкі” — гэта 1990-ты год. А такая ўжо насычаная праца пайшла ў новым стагоддзі — была, адначасова я здымаўся ў 5—6 фільмах, і гэта было здорава. Так што я многае паспеў у кіно. І многае яшчэ паспею, дасць Бог.

— У вас нямала каларытных адмоўных роляў, і нават калі вашыя героі наўпрост не звязаны з тым светам — у іх ёсць нешта інфернальнае. Вось і ў нядаўняй беларускай прэм’еры — “Авантуры Пранціша Выврвіча” — ваш Геранім Радзівіл такі яскравы злы-

дзень, што вачэй не адарваць. А ў жыцці ж вы зусім іншы.

— Гады тры таму я пачуў, зайшоўшы на кінастудыю, што Паўлюць, маўляў, “галоўны ліхадзей “Беларусьфільма”. (смах) Мне гэта было вельмі прыемна, парадавала. Бо складана іграць адмоўных персанажаў, прычым увесь час розных, непадобных адзін да аднаго. І мне, дарэчы, падабаецца ваша заўвага наконт “інфернальнасці”. Увогуле, мне цікава спрабаваць новае. Марыў я нават пра жаночую ролю, і вось сем гадоў таму ў “Кіндэр-Вілейскім прывідзе” Алены Туравай сыграў адначасова і аканомку, і чарнакіжніка. А да таго ў “Масакры” Андрэя Кудзіненкі сыграў і дварэцкага, і

чалавекам, з гэтым матэрыялам: паводле аповядання Аляксандра Салжаніцына “Адзін дзень Івана Дзяснісавіча”. Прэм’ера фільма павінна адбыцца якраз да 75-годдзя Перамогі. Я сыграў там капітана Валкавога — гэта адмоўны персанаж, але Панфілаў са згоды ўдавы Салжаніцына трохі перапісаў аповед, і з’явіліся новыя акцэнтны. Захапляльны вопыт! Адзняўся я ўжо і ў беларускім маладзёжным серыяле “Ілюзіі”: вельмі радаваўся, дарэчы, што там здымалася нямала студэнтаў, якіх я выпускаў. Вось толькі што мы скончылі праект “Алеша” — гэта расійская карціна

“ Я адчуваю, што нейкім чынам нясу адказнасць за будучыню беларускай тэатральнай школы, і раблю ўсё, каб яна заставалася на сваім высокім узроўні. І буду рабіць так далей, абяцаю.”

яго памерлую сястру: мяне загрыміравалі, апранулі ў белую шлюбную сукенку і паклалі ў труну. І я з вялікім задавальненнем правёў гэты здымачны дзень у труне — ніколі так многа не смяяўся. (смах) Гэта ж цікава мне было працаваць у фільме расійскага рэжысёра Эльёра Ішмухамедава “Трэцяе неба” — бо падобнага героя я яшчэ не іграў. На сённяшні дзень ад некаторых прапановаў я і адмаўляюся, калі бачу, што падобнае ў мяне ўжо было. Ці калі іграць няма чаго — дастаткова вывучыць тэкст і проста зайсці ў кадр.

— У якіх фільмах у бліжэйшым часе мы вас пабачым?

— Я вельмі ўсцешаны, што мяне запрасяюць у сваю карціну легендарны, таленавіцейшы рэжысёр Глеб Панфілаў. Для мяне гэта было такое задавальненне — папрацаваць з гэтым

рэжысёра Юрыя Паповіча, у якой я здымаўся ўжо са сваімі цяперашнімі першакурснікамі. Фільм на беларускім матэрыяле, паводле аповесці Івана Пташнікава “Найдорф” — пра канец вайны, пра партызан. Мне здаецца, атрымаецца вельмі годна.

— З вашым вопытам, як вы думаеце — чаго бракуе беларускаму кіно?

— І рэжысёры, і акцёры ў нас ёсць — я не бачу матэрыялу, па якім можна здымаць добрыя фільмы, няма сцэнарыстаў і драматургаў. Часта ў нашы фільмы запрашаюць расійскіх, “раскручаных” артыстаў. А я колькі разоў меў магчымасць пераканацца, што нашы і больш прафесійныя, і больш таленавітыя! Яны ўключаюцца ў ролю, яны паспяваюць праіграць тое, што на прафесійнай мо-

Фота з уласнага архіва Вячаслава Паўлюцы.

Вячаслаў Паўлюць у ролі Гераніма Радзівіла (“Авантуры Пранціша Выврвіча”).

Фота прадастаўлена кінастудыяй “Беларусьфільм”.

ве завецца “пражываннем”. А гэтыя запрошаныя “зоркі” — чыста на рамястве: тэкст вучаць перад кадрам, выйшлі з кадра — тут жа за тэлефон, і душа не баліць. Для іх гэта ўжо не любімая прафесія, а проста спосаб заробку. Беларускія акцёры — прычым розных пакаленняў — на галаву вышэй. І, канешне, усім навідавоку праблема ў беларускім кінематографіе — няма прадзюсараў, а без гэтага зрушыць справу амаль немагчыма.

— У вашым творчым жыцці ёсць кіно, тэатр і Акадэмія. Але зараз у Купалаўскім вы іраеце толькі ў чатырох спектаклях: мабыць, калі сем гадоў таму сталі загадчыкам кафедры, то ахвяравалі сабой як артыстам на карысць студэнтаў. Якая справа на сённяшні дзень хвалюе больш за ўсё?

— Мае студэнты-першакурснікі хвалююць. Гэта як у “Маленькім прынцы”: “Мы адказваем за тых, каго прыручылі”. Я вельмі задаволены курсам, які ўжо выпускаю, думаю, атрымаюцца добрыя акцёры. У новым наборы ў мяне 14 чалавек, і цяпер іх лёс для мяне на першым месцы. І я не лічыў, што нечым ахвярую. Проста ў нейкі момант адчуў, што здорава, канешне, усё жыццё быць акцёрам, але хочацца паспрабаваць і што-сьці яшчэ. Бо асабліва ўжо і не бачыў, у якой ролі я маю патрэбу выйсці ўжывую да глядача. Я пачаў ставіць спектаклі — і гэта мне вельмі цікава. А калі Лідзія Аляксееўна Манакова мне прапанавала кафедру, я вельмі доўга думаў, але пагадзіўся, бо мне падалося, што і ў Акадэміі я здольны зрабіць нешта добрае. Ды й гэта вельмі творчая праца, я ж там практычна ўвесь час на сцэне — мы ставім спектаклі,

іграем іх. Толькі цяпер у мяне ў два разы болей адказнасці. Вось зараз на сцэну Тэатра беларускай арміі пераходзіць дыпломны спектакль, што я рабіў — “Вельмі простая гісторыя”, шэсць маіх выпускнікоў пайшлі ў гэты тэатр.

Іншая навучальная ўстанова, дзе б рыхтавалі акцёраў, у нас няма, і я адчуваю, што нейкім чынам нясу адказнасць за будучыню беларускай тэатральнай школы. Я раблю ўсё, каб яна заставалася на сваім высокім узроўні, каб нашы акцёры хоць на сцэне, хоць на здымачнай пляцоўцы былі лепш за ўсіх. І буду рабіць так далей, абяцаю.

— І ўсё ж — на тое, што вы з галавой акнуліся ў выкладанне, можа, паўпльвала нейкая неспрыяльная для вас сітуацыя ў тэатры? Напрыклад, адсутнасць роляў?

— Для мяне сітуацыя ў тэатры заўсёды была спрыяльнай, я ніколі не быў абдзелены ролямі — а было іх у мяне каля 50-ці. У найбольш актыўныя часы я іграў па чатыры новыя спектаклі за сезон! І мой родны Купалаўскі я проста абаяю, я да апошняга свайго пазногціка купалавец, захапляюся і нашымі старымі акцёрамі, і нашымі маладымі, якія ўсе вельмі яскравыя індывідуальнасці. Рэспект і Мікалаю Пінігіну — я разумею яго тэатральную палітыку, падтрымліваю яе, лічу, што Пінігін лепшы рэжысёр у Беларусі на гэты момант. Так што гэта мой тэатр, і я там застануся назавсёды, пакуль мне гэта будзе дазволена.

— Мы пачыналі размову з таго, што пра вас мала інфармацыі нават у тым жа інтэрв’ю. А людзі, аказваецца, яе шукаюць. Напрыклад, адзін з самых папулярных запытаў у інтэрнэт-пошукавіку на “Вячаслаў Паўлюць” — гэта “чаму кульгае і худы”.

— Калі ласка, вельмі лёгка магу адказаць. (смах) Худы — таму што нарадзіўся такім, генетыка: калі паставіць побач маё фота і бацькі — не адрозніць. Кульгаю — у выніку вельмі даўняй траўмы, якую атрымаў на сцэне пад час спектакля.

— З якім настроем сустракаеце юбілей, пра што думаеце?

— Я неаднойчы лаўлю сябе на думцы — мы жывем у вельмі цікавыя часы, мне цікава жыць! Я не стамляюся здзіўляцца, як бы гэта пафасна ні гучала: і таму, напрыклад, што на дрэвах распускаюцца пупышкі, і таму, што так многа маладых людзей усё яшчэ хочучь стаць акцёрамі, хаця з кожным днём наша прафесія ўсё менш запатрабавана — з вялікай павагай стаўлюся да сваіх студэнтаў, што яны абралі такі нялёгкі шлях. І гэтак далей. Вось пра што я думаю апошнім часам — як цікава жыць!

Заўсёды, нават у самых змрочных ці сумных часы, у любой чалавечай душы знойдзецца месца радасным імгненням, месца ўсмешцы, месца для весялосці. Асабліва, дадам яшчэ ад сябе, калі гэтая чалавечая душа шчыльна звязана са сферай культуры, у якой працуюць крэатыўныя, здольныя на імпрывізацыі і паўсядзённую творчасць, людзі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

СМЕХ ЦІ СУМ?

Вось і сёння, у часы неспрыяльнага эпідэміялагічнага становішча, калі многія ўстановы культуры Беларусі або зачыніліся, або адчуваюць значнае (да 90 працэнтаў) скарачэнне колькасці наведвальнікаў, культурработнікі не сумуюць у адзіноце, а спрабуюць прыцягнуць увагу да сваіх устаноў з дапамогай сацыяльных сетак, сайтаў і анлайн-парталаў.

Напрыклад, днямі на сайце Літаратурнага музея Янкі Купалы пад хэштэгам #сумны флэшмоб з'явіўся цэлы шэраг фотаздымкаў, на якіх музейшчыкі паказваюць, як цяпер у іх установе сумуюць без наведвальнікаў. Так, паводле фота, ніхто цяпер “не скардзіцца на цяжкія дзверы” ў доме Песняра, ніхто, праходзячы побач са скульптурай паэта, “не мацае Купалу за нос” або не просіць “налепку для сябра”, убачыўшы фота класіка беларускай літаратуры, ды і ўвогуле, самі скульптуры ў музеі цяпер “чытаюць у самаізаляцыі” і пытаюць пры гэтым: “А што робіце вы?”

— Гэты флэшмоб прыдумалі не мы, а здаецца, нашы калегі з расійскага Краснаярскага краязнаўчага музея, — патлумачыла дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алена Ляшковіч. — Сёння па хэштэгу #сумны флэшмоб у інтэрнэце можна знайсці дзясяткі падобных фота ад розных устаноў культуры Расіі. Мы такім чынам вырашылі падтрымаць замежных калег і далучыліся да гэтай цікавай акцыі.

І сапраўды, варта толькі набраць у любым пошукавіку #сумны флэшмоб ці #грустны флэшмоб, — і кожны можа ўбачыць, як цяпер і ў Расіі, і ў Беларусі змагаюцца з сумам, выкліканым вымушанай адсутнасцю наведвальнікаў. Напрыклад, расійскія музейшчыкі фатаграфуюцца каля сваіх самотных экспанатаў, трымаючы ў руках лісты паперы са словамі “Ніхто не глядзіць гэтага алена”, “Ніхто не просіць прымераць скафандр”, “Ніхто не называе лебедзя гуссю” ды з іншымі, не менш цікавымі і прыцягальнымі.

Свой #сумны флэшмоб зладзілі таксама і рэгіянальныя беларускія музейшчыкі: напрыклад, у Instagram Ганцавіцкага раённага краязнаўчага музея пад гэтым хэштэгам можна пабачыць фота біўня маманта з надпі-

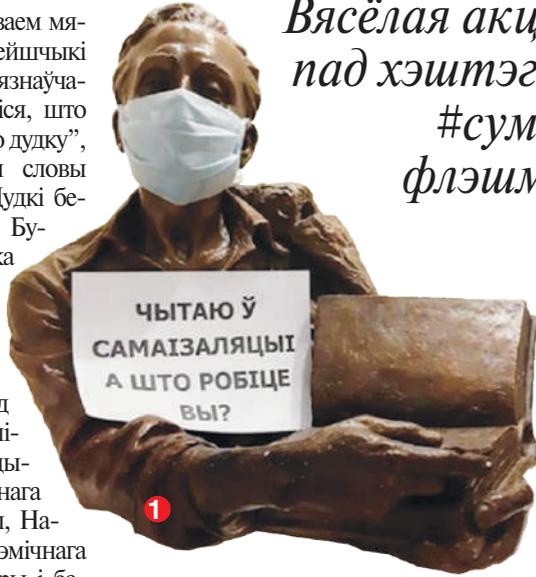
сам “Ніхто не называем мяне паленам :)”, а музейшчыкі з Ашмянскага краязнаўчага музея паскардзіліся, што “Ніхто не чытае маю дудку”, размясціўшы гэтыя словы каля экзэмпляра “Дудкі беларускай” Мацея Бурачка (Францішка Багушэвіча). Такія ж цікавыя і адначасова прыцягальныя надпісы ў Instagram можна пабачыць і ад Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнага гістарычнага музея нашай краіны, Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь ды іншых устаноў культуры.

Сярод рэгіянальных “кніжніц” мне хацелася б найбольш адзначыць Гомельскую цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. І. Герцэна, чые супрацоўнікі таксама прынялі ўдзел у гэтай акцыі і бавіліся падчас яе правядзення, што называецца, ад усёй душы. Скажам, як жартуюць на сваіх фота бібліятэкары, цяпер у іх установе “Ніхто не пытае “Шанэль” Гогаля”, не просіць зрабіць раздрукоўку на ксераксе і не пытае “А на бібліятэкара вучыцца трэба”? А яшчэ “ніхто не просіць паглядзець аўтограф Саладухі” ў Музеі аўтографа, пра які “К” ужо, да слова, пісала. Нагадаю, што сярод іншага, у згаданым музеі можна ўбачыць аўтографы Юрыя Гагарына, Сямёна Будзёнага, Кшыштафа Занусі, Уладзіміра Мулявіна, Васіля Быкава, Янкі Брыля, Алеся Адамовіча, Максіма Танка, Аляксандра Салжаніцына, Яўгена Еўгушэнкі, Святланы Алексіевіч — карацей, на лобы густ.

— Мы такім чынам вырашылі падтрымаць расійскія і беларускія калег ды прыцягнуць увагу да сваёй установы, — адзначыла “К” дырэктар бібліятэкі і адначасова кіраўнік Сетка публічных бібліятэк Гомеля Таццяна Уласава. — І ўвогуле, сёння мы вельмі актыўнічаем анлайн: ладзім сумесна з газетай “Гомельскія ведамасці” віртуальную краязнаўчую віктарыну, прапануем чытачам скарыстацца бясплатнымі анлайн-рэсурсамі, дзе можна пачытаць тую ці іншую літаратуру, працягваем тэрмін карыстання кнігамі, узятымі ў бібліятэцы, з дапамогай інтэрнэт-рэсурсу “Кабінет зладзілі таксама і рэгіянальныя беларускія музейшчыкі: напрыклад, у Instagram Ганцавіцкага раённага краязнаўчага музея пад гэтым хэштэгам можна пабачыць фота біўня маманта з надпі-

І ніхто не пытае “Шанэль” Гогаля

Вясёлая акцыя пад хэштэгам #сумны флэшмоб

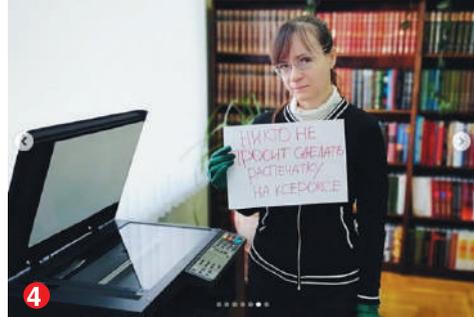
Здымкі з Instagrama Літаратурнага музея Янкі Купалы (1, 7), Літаратурнага музея Петруся Броўкі (2), Гомельскай бібліятэкі імя Герцэна (3, 4), Вялікага тэатра оперы і балета (5), Ашмянскага краязнаўчага музея (6).

рафій, лістоў і дакументаў ваянных гадоў, адбываецца знаёмства чытачоў з ваеннай паэзіяй пад хэштэгам #рыфмывайны ды ладзяцца іншыя анлайн-мерапрыемствы.

Вось такі вясёлы і смешны крэатыў ад культурработнікаў падчас вымушанага існавання без чытачоў, глядачоў і наведвальнікаў. Крэатыў, які яшчэ раз даказвае, што іронія ды гумар — вельмі важныя якасці, неабходныя ў паўсядзённай працы айчынных музейшчыкаў, бібліятэкараў ды клубнікаў.

ЯКІ ТВОЙ ПЕРШЫ ЭКСПАНАТ?

Не варта і казаць, што названы адметны маркетывага ход айчынных устаноў культуры ўжо ацанілі пастаянныя наведвальнікі і нават тыя, хто не надта цікавіцца жыццём бібліятэк ці музеяў. Таму ўстановы культуры Беларусі не спыніліся ў сваёй анлайн-творчасці і ўдзельнічаюць цяпер у іншых флэшмобах ды плануюць працягваць гэтую традыцыю і надалей.

— Так, напрыклад, 21 красавіка мы паўдзельнічалі ў флэшмобе, які зладзіў Гомельскі палаца-паркавы ансамбль пад хэштэгам #першыКП, — расказала “К” навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Карына Рагачэўская. — КП — гэта скарачэнне ад слоў “Кніга паступлення”, а 1 — нумар у названай кнізе, дзе запісваюцца музейныя прадметы.

Такім чынам, КП пад нумарам 1 — гэта, фактычна, той першы прадмет, з якога іначай музея Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы ды і любой музейнай установы кожнай краіны свету. На самай справе, ён, гэты прадмет, вельмі цэніцца музейшчыкамі, бо з яго можна нават пачынаць расказваць гісторыю сваёй музейнай установы.

Так, у Гомельскім палаца-паркавым ансамблі музейным прадметам у кнізе паступленняў пад лічбай 1 запісаны партрэт Героя Саюзна Саюза Емяльяна

Ігнатавіча Барыкіна. Названая карціна была намалёваная мастаком Канстанцінам Лебедзевым, а паступіла яна ў музейныя фонды 25 красавіка 1944 года.

У “купалаўцаў” пад нумарам першым таксама знаходзіцца вельмі каштоўны музейны прадмет.

— У нашай кнізе паступленняў першым змяшчаецца рукапіс верша Янкі Купалы “Мая доля”, — кажа Карына Рагачэўская. — Зразумела, гэты рукапіс для нас вельмі важны, каштоўны, знакавы. І менавіта яго мы і прадэманстравалі ў інтэрнэце пад хэштэгам #першыКП, падтрымаўшы акцыю, зладжаную музейшчыкамі Гомеля.

Як бачна, сёння сталічнай супрацоўніцы сферы культуры не толькі ўдзельнічаюць у флэшмобах расійскія калег, але і падтрымліваюць гэтыя акцыі і ініцыятывы, якія сыходзяць ад музейных супрацоўнікаў з іншых рэгіёнаў Беларусі. Мяркую, у далей-

шым падобная флэшмобная “дзялянка” будзе пашырацца, выклікаючы цікавасць не адно ў пастаянных наведвальнікаў музеяў, але і ў тых людзей, якія музейныя экспанаты даўно не толькі не глядзілі, але і не бачылі — можа, яшчэ са школьных часоў.

#СТО СІНІХ НІЦЯЎ

Каб завяршыць тэму флэшмобаў, раскажу пра яшчэ адзін, у якім таксама збіраюцца паўдзельнічаць “купалаўцы”. Гэта дабрачынны флэшмоб пад хэштэгам #сто сініх ніцей. Акцыя праходзіць у Беларусі з 15 красавіка па 15 мая, прымеркавана да Сусветнага дня інфармавання па праблеме аўтызму і скіравана на падтрымку сем’яў, якія выхоўваюць дзяцей з аўтызмам у складанай эпідэміялагічнай сітуацыі, выкліканай каранавірусам.

Дадам, што сіні колер у свеце ўжо традыцыйна прынята лічыць колерам аўтызму, сіняя нітка ў акцыі — сімвал дабрачыннай сувязі кожнага без выключэння беларуса, а 100 сініх нітак нагадваюць вядомую прыказку пра 100 сяброў, якія ніколі не застаюцца ў баку ў цяжкай хвіліну.

— Да канца тыдня ў нас з’явіцца відэа ў падтрымку гэтай акцыі, — кажа Карына Рагачэўская. — Справа ў тым, што наш музей вельмі шчыльна працуе з дзецьмі з аўтызмам, і мы хочам падтрымаць гэты праект як толькі можам.

Як вядома, на сёння ў музеі распрацаваны цыкл заняткаў для дзяцей з аўтызмам. Падобныя музейныя заняткі дазваляюць маленькім хлопчыкам і дзяўчынкам вывучаць прадметы даўніны, гісторыі, звязаныя з жыццём і творчасцю класіка беларускай літаратуры, у лёгкай, не змушанай, гульнівай форме. Не варта і казаць, што падобныя мерапрыемствы сталі сапраўднай “музейнай тэрапіяй” для такіх дзетак і своеасаблівай крэатыўнай “фішкай” Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

Што ж, як бачна, сённяшняя праца музейшчыкаў, бібліятэкараў, клубнікаў — гэта не проста сядзенне ў чатырох сценах з піццём гарачага чаю, як мог бы хтосьці падумаць. Гэта паўсядзённая праца, скіраваная да прыцягнення ўвагі сваіх чытачоў і наведвальнікаў, вымушаных па тых або іншых прычынах заставацца дома. Цяпер, калі рэальнае і віртуальнае жыццё аказаліся вельмі шчыльна павязаны ў адно, падобныя анлайн-знаходкі айчынных культурработнікаў спрыяюць значнай цікаўнасці да музеяў, бібліятэк, клубнаў Беларусі. Цікава, якую яшчэ адметную інтэрнэт-акцыю зладзіць бліжэйшым часам супрацоўнікі сферы культуры? Мяркую, што даведася мы пра гэта даволі хутка.

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 3.)

— Назіраючы за тым, як за час паездак змяняліся дзеці, неаднаразова вярталася да пытання: а што яны адчувалі, калі ехалі за мяжу ў першы раз? — вылучае фатограф тое, што з’яўляецца ключавым у стварэнні праекта.

Святлана Панцюшкова і Дзіяна Дударэвіч бавяць час у Італіі.

“Дзеці Чарнобыля” — усе мы?

Падарожжа па фотакнізе “Больш, чым Я”

Дзіяна Малахава з вёскі Шарыбайка ўпершыню бачыць мора. Галандыя.

те, я паняла, што мне страшна. Страшна было, таму што я не знала языка.

— Для мяня першая поездка было очень страшной, так как я еще была очень маленькой и не совсем все понимала. Попрошавшы с родителями в аэропорту, я начала много плакать. Впервые в свои 6 лет я увидела настоящий самолет... — прызнаецца Даша.

Ці, да пракаду, Каціны ўспаміны: “Мои знания по итальянскому языку ограничивались двумя словами: ciào и patata. Сидя в самолете,

ситуацыю, калі дзеці знаходзіліся ў сітуацыі дзюкмоўя, — дае тлумачэнне канцэптуальнаму прыёму малавізі. — Чытаць не павінна быць лёгка.

Вольга Бубіч усё болей раскрывае мне ідэю свайго альбома.

— Гэтыя змены, калі я назірала за дзецьмі, не абмяжоўвалі выключна пытаннямі аздараўлення кшталту, — падкрэслівае аўтарка, за плячым якой удзел амаль у дваццаці беларускіх і еўрапейскіх вы-

ставах. — Нашмат больш было культуралагічных, псіхалагічных і экзістэнцыйных момантаў — і гэта мне важна паказаць у кніжцы. Як казала мне адно дзіця, словы якога і далі назву альбому: я ўбачыў свет большы, чым я. Яго фраза стала ключавой кропкай для ўваходу ў праект. Ён пра тое, што адбываецца з кожным, калі чалавек трапляе ў іншы свет.

Дык ці ёсць тады феномен “чарнобыльскіх дзяцей”? Адкаж мне прыходзіць з цалкам нечаканага боку.

Наша другая сустрэча з Вольгай. Гэта ўжо публічная прэзентацыя фотакнігі ў адной з мінскіх галерэй. На ёй прысутнічаюць героі “Больш, чым Я” — дзяткі, што ездзілі ў Італію ў рамках дабрачыннай праграмы: я паказваю і па фотаздымках у кнізе. Дарослыя і самастойныя, яны ахвотна адказваюць на пытанні аўдыторыі.

Фота прадастаўлены Вольгай Бубіч.

— Я не адчувала ў Італіі, што мы — дзеці Чарнобыля, нейкі асобны ад цывілізацый людзі, — светлавося Насія, якую ў паўднёвай краіне называлі не іначай як bella, без ценю збянтэжанаасці дае адказ на маё пытанне. — Мы нашай групай, якая складалася з дзяцей розных узростаў, так, розных сацыяльных палажэнняў, былі адной маленькай сям’ёй. Мы спасцігалі адзін аднога і вучыліся. Кожны з нас шпосці ўзіў у гэтых паездках.

Калі пачынаеш стасавацца з дзяткамі, не можаш не адзначыць іх характа. Уражае ўсё: іх знеінасіць, адкрытасць, розум, прыязнасць. Маша, Света і Насія ахвотна распавядаюць пра свой досвед жыцця ў Італіі, кім для іх была Вольга (лепшай сяброўкай і нават мамай), якімі былі іх першыя ўражанні, у якіх сем’яны жылі. Дзяткі ўголас кажуць пра тое, што досвед новай краіны змяніў іх карэнным чынам. І гэтым верыш, назіраючы за тым, як размаўляюць, трымаюцца, ды нават смяюцца юныя дзеці.

Я пачынаю сумнявацца, што паняцце “чарнобыльскіх дзяцей” існуе. Незалежна ад таго, які шлях далей абіруць сабе дзяткі, нескладана зразумець, што перада мной людзі, ужо зольныя выбіраць.

— Мяркую, што ў выніку адмысловых паездак, якія доўжыліся дзесяцігоддзямі, сфарміравалася цэлае пакаленне маладых людзей з асаблівай сістэмай каштоўнасцяў, — падсумоўвае свой досвед і назіранні Вольга Бубіч.

Напэўна, фотакнігі “Больш, чым Я” самым далікатным чынам паказвае нам гэта. Такім чынам, “Дзеці Чарнобыля” — усе мы? **K**

Ёсць падзеі, якія рэзка падзяляюць рэчаіснасць і гісторыю на “да” і “пасля”. “Да рэвалюцыі — пасля рэвалюцыі”, “да вайны — пасля вайны”... “Да Чарнобыля — пасля Чарнобыля” з таго ж шэрагу.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Мне красавік 1986 года памятны станам разгубленасці, у якім апынулася грамада. Уся грамада — ад паспалітых людзей да кіраўнікоў найвышэйшага рангу.

У роспачы былі людзі на зямлі, якую бяда закрнула непасрэдна — на перадавой, на ліній агню, калі карыстацца вайсковай тэрміналогіяй, і ў глыбокім тыле. Па тым часе было яшчэ багата тых, хто помніў Вялікую Айчынную. Дык вось яны наўпрост казалі, што ўсё нагадае ім чэрвень 1941-га, пачатак вайны: тыя простыя людзі, на каго яшчэ не палілі бомбы, хоць і адчуваючы, што алдываецца нешта страшнае, але хочучь верыць, што яно хутка скончыцца; а ўлада, псіхалагічна не гатовая да такога экстрэму, да такога развіцця падзей, дзейнічае спантанна, рэфлексіўна... Толькі праз два тыдні пасля выбуху ў Чарнобылі, калі стала зразумела, што само па сабе на добры лад нічога не зменіцца, ды і сусветны розгалас не сушыць, генсек КПСС Міхаіл Гарбачоў спадобіўся выступіць перад краінай па тэлебачанні з нейкай нуўняймай прамай... Тут велімі пасуе афарызм Віктара Чарнамірдына “Отродился такого не было, и опять то же самое”

Трагічнай трыядай падзей на зямлі Беларусі ў XX стагоддзі народ называе Курapatы-Хатынь-Чарнобыль. Уяе аллюстраванні ўсенародным сімвалам Пакутніцтва і Памяці для нас з’яўляецца ўважлівая сучаснік Хал-

Буслянка як сімвал надзеі

Міхаіл Савіцкі. “Забароненая зона”.

Тэмы гераічнай барацьбы партызан і падпольшчыкаў супраць гітлераўцаў, мужнасці і славы воінаў-вызваліцеляў, якія ў беларускім мастацтве сталі нацыянальнымі, увабелены мастакамі ў палітоках, кніжных трафіцы, манументалістыцы, мемарыяльных комплексах, словам — фактычна ва ўсіх відах і жанрах творчасці. А вось Чарнобыльская тэма ў параўнанні са згаданымі вышэй прадстаўлена ў кантэксце нашай культуры даволі сціпла. Пры тым, што з’яўлялася да яе выдатны творчы, што ў іх работах, сумленных і май-стэрскіх, паказаны сапраўдны маштаб трагедыі. Мяркую, рэч у тым, што святдасць асобы

ды і святдасць грамады, цэлага народа за нейкай мяжой перастае ўстрымаць, прынамсі — эмацыянальна, негатыўны кантэнт. Гэта не заганнае бяспамяштва, гэта форма ратавання.

Памятаю, мне давялося слухаць у царкве казань маладога святара пра тое, што чалавек, які жыве ўчорашнім днём, засяроджваецца на пакутах і крыўлах, страчаны для дня заўтрашняга.

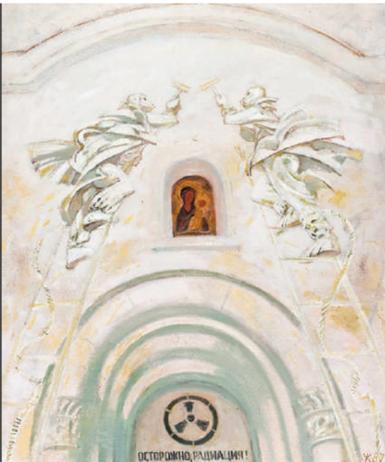
Канцэптуальна верна, як і тое, што для тых, хто забывае мінулае, існуе вялікая верагоднасць сустрэцца з ім у будучыню.

Гаўрыла Вашчанка. “Чарнобыльскі рэкіем”.

Мусіць быць баланс.

Простая інфармацыя — гэта аллюстраванне падзей у лютэрку, праўдзівым ці крывым. А мастацкі твор — павелічальнае шкло, якое канцэнтруе ўвагу на найбольш важных дэталях. Магчыма, пройдзе час, і мы іншымі ва-

Уладзімір Кожух. “Ачышчэнне”.

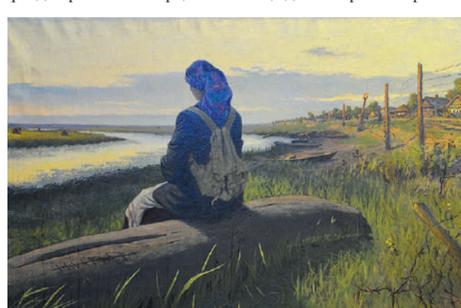
чыма паглядзім на мастацкія сведчанні пра ядзерную катастрофу 26 красавіка 1986 года.

Першыя радкі выдленчай хронікі Чарнобыльскай трагедыі напісалі тады яшчэ маладыя мастакі, лічы, адразу пасля выбуху. Гэта Валерый Шкаруба, Мікалай Шудзік, Віктар Барабанцаў, Уладзімір Кожух, Аляксандр Фралюк. Іх творы склалі фонд Брагінскай карціннай

галерэі. Малявалі, што бачылі. Людзэй, якія ў мірны час сталі ў сваёй краіне бежанцамі, пакінутыя хаты, калочы дрот на зоне адчужэння. Зробленае гэтымі хлопцамі — творчы падзвіг. Праз іх карціны мы сёння ведаем, як яно насамрэч было.

Вялікую справу дзеля захавання памяці пра Чарнобыль зрабіў мастак і навуковец Віктар Шматаў. Ён неадночы наведваўся ў зону, каб ратаваць для гісторыі матэрыяль-

на-прыкладнага мастацтва, падарунак Беларусі Антанізаці Аб’яднаных Нацый. Знаходзіцца ў будынку ААН у Нью-Йорку.

Віктар Шматаў. “Развітанне”.

што даносыцца з іншага свету. Мурашы па скурцы! Другі згаданы твор, “Стронцый-90” С.Бельцоўка для інструментальнага ансамбля, гучаў не толькі ў нас. Праз дзесяцігоддзе, у 2000-м, кампазітар паказаў яго на знакамым і галіне сучаснай музыкі Міжнародным фестывалі “Варшаўская восень”.

Дык замежныя аўтары пачалі прапаноўваць нам свае творы “атаманні” тэматыкі. На адзін з нашых першых Міжнародных фестывалюў сучаснай камернай музыкі, што ў пачатку 1990-х ладзілі Беларускі саюз кампазітараў і Асацыяцыя сучаснай музыкі пры ім, была даслана загадкавая партытура са Швецыі. Назва — “Да сонца”, а нічога сонечнага ў музыцы няма.

Струнны квартэт, ад якога ўсе чакаюць кантэлены і дыялогі інструментаў, выдае нейкі ледзь чутны “шоргат”. Можна, вывясіць змест дапамога эпіграфу? Каб зрабіць пераклад, давялося перакапаць не адзін слоўнік інтэрнэту ў нас тады не было, а там кожнае слова было напісана на іншай мове. Пера-

горт архетыповых сітуацый і характараў. Гэта быў трэці этап лагічна абудаванага шліху спазнання таго, што адбылося: ад непасрэднай эмацыянальнай рэакцыі да жадання зразумець, як тое магчыма з аб’ектыўнага пункту гледжання, і, нарэшце, да адасобленага погляду “зверху”, суцішэння болю малітвай і верай ва ўсё лепшае.

1991 год быў азнаменаваны дзясятымі сімфоніяй Фёдара Пятэлева “Чорная быль”. Яна шмат у чым стала працягам маральна-этычных пошукаў кампазітара: размова ў музыцы ішла пра духоўны Чарнобыль, які і спарадзіў рэальны. Адным з выхалаў бачылася вера — не столькі ўласна царкоўная, колькі той унутраны чалавечы стрываць, што дае сілы выстаць і падтрымаць іншых.

У творчасці Сяргея Бельцоўка, які часцей за іншых звяртаўся да Чарнобыльскай тэматыкі, з’явілася інструментальная кампазіцыя “Крэзь”, што перакладаецца як “Верую”: у 1996-м гэты твор для камернага аркестра выконваўся на Міжнародным фестывалі ў Англіі.

Шматтаповае супрацоўніцтва Дзмітрыя Далгалёва з пазтам-чарнобыльцам Уладзімірам Пешчонькічам, якое ўбагаціла беларускую культуру мноствам цудоўных песень, у тым ліку балад, прывяло да стварэння араторыі “Зорка Палыны” для саліста, хору, чытальніка і сімфанічнага аркестра. Кампазітара найперш натхніў верш “Малітва”, пазней пакладзены ў аснову адной з частак цыкла. Напісаная да 16-годдзя з дня аварыі, араторыя ўпершыню была выканана салістамі і капэлай “Санорус” пад кіраўніцтвам яе заснавальніка Аляксея Шуца.

А ў 2006-м, да 20-й гадавіны, унік Чарнобыльскі рэкіем на кананічны лад інакш тэкст. Яго аўтарам зноў выступіў неадночы згаданы Сяргей Бельцоўка. Пром’ера адбылася праз год на яго аўтарскім канцэрце ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. І... на гэтым было пастанова пакуль шматкроп’е: музыка саступіла месца той аналітыцы, якую могуць даць іншыя віды мастацтва. **K**

“Атамная” музыка,

або Рэтраспекцыя ў “зоркапалынныя” партытуры

жанраў. Сярод найбольш удалых прыкладаў — песня “Што прынесла хмара?” Валянціны Сярых на верш Эдзі Агніцвет, якую выконвала Надзея Мікуліч. Скажаш, “жаночая творчасць”, ды яшчэ “ў трэцім ступені”? Але гэта невапалкова. Хто, як не жанчыны, прычынам незалежна ад навуначасці ці адукацыйнага ўзросту дзяцей, маглі лепей за іншых адчуць і перадаць усю горьч матчынага сэрца? “Хлопчык бегаві ішчалівы, / Ён дажджынкі збіраў. / Срэбра кропляў маўклівых / На дзюнах трымаў...” — светлы, амаль імпрэсіяністычны пачатак гісторыі раітам абарочываўся трагедыяй: та хмара аказвалася Чарнобыльскай. Слухаючы спевы Надзеі Мікуліч, немагчыма было стрымацца: на вачах выступалі слёзы...

Надзея БУНЦЭВІЧ

ГАЛАСЫ ПРЫРОДЫ І ЛЮДЗЕЙ

Музыка чуліва адгукалася найперш на эмацыяны настрай, бо гэтакім відм мастацтваў уласціва ўздзейнічаць менавіта на сэрца. Спачатку, вядома, былі малыя формы. Ствараліся песні — той жа “Чарнобыльскі лёс” Уладзіміра Будніка на словы Мікалая Мятліцкага. Бо гэта адзін з самых мабільных

свой твор на адбор да Міжнароднага фестывала, які ладзіла Асацыяцыя сучаснай музыкі з цэнтрам у Амстэрдаме. У савецкія часы патрапіць са сваёй творчасцю ў замежжа можна было выключна “праз Маскву”, дзе рабілі паярэдні “адсеў”. Але гэта была ўжо перабудова, і Бельцоўка, мінулы пасярэднік, зрабіў усё самастойна. У выніку яго п’еса была ўключана ў праграму “Сусветных дзён музыкі”, што праходзілі ў Осла ў 1990-м. А “бомбай” стала тое, што журы, перагледваючы безліч дасланных партытур, на гэты найпрэстыжнейшы форум музычнага авангарда абрала творы ўсяго трох савецкіх кампазітараў: сусветна знакамых Альфрэда Шнітке, Гія Канцэлі і нашага тады яшчэ нікому невядомага Сяргея Бельцоўка. У яго музыцы не было нейкіх прынцыпова но-

нейкі незразумелы клёкат. І ў той самы момант, калі мы ўжо не чакаем больш нічога, узнікае самотны голас дудкі. Вось яна, мелодыя ў сярэдзіне трохчакчасткай формы! Ажно не — усюго толькі кароткі матыў. І ніякай рэпрызы для раўнавагі. Бо гэта не толькі жураўліная, а яшчэ і лебядзіная, развіццёвая песня тых земляў, што засталіся ў зона адчужэння Чарнобыльскай АЭС.

Падобныя творы былі працягам так званай “экалагічнай музыкі”, шырока развітай у заходнім мастацтве другой паловы XX стагоддзя, а з 1960 — 1970-х распаўсюджанай і ў Прыбалтыцы. Мастацтва заклікала да захавання навакольнай прыгажосці, неад’емнай часткай якой была жывая прырода. Творы “лыхалі” настальныя, у іх шукалася новая музычная прыгажосць, заснаваная не адно на мелодычнай лініі, што перадае інтанцыя чалавечай размовы, а на ўласна гучавай атмасферы з нейкімі новымі тэмбравымі фарбамі — галасамі прыроды. Усё гэта перагуквалася з трышчхам Аляксандра Фра-

лянкава, пазней выстаўленым у фае Беларускага саюза кампазітараў, дзе змясцілася мастацкая галерэя. Відарысы наоной вёскі былі выкананы амаль манах-чорных тонах. Але зблізу былі бачны фігуры людзей і жывёл, пракрэсленыя-надрапананы швіком. Містыка пачыналася, калі паіху адыходзілі ад палатна: выявы зніклі ў цемры, і сэрца ахінаў жулданы горьч. А яшчэ большы жаг ачлуваўся з таго, што вёска памірае, “сціраецца” з зямлі літаральна на тваіх вачах, і ты — быццам саўдзельнік.

ПА ЗАКОНАХ ФІЗІКІ

Акрамя тэмы знікнення прыгажосці-прыроды-жыцця, Чарнобыль адлюстроўваўся ў музыцы праз тыя працэсы, што алдываўся ў атамным рэактары. У 1990 годзе адразу дзве беларускія кампазітараў незалежна адзін ад другога знайшлі гэтак аналаг у музычнай драматургіі.

Сімфанічная паэма Вячаслава Кузняцова “Цзіэй-137”

для 67 выканаўцаў і магнітафоннай стужкі і больш камерны па складзе “Стронцый-90” Сяргея Бельцоўка будаваліся прыблізна аднолькава. Усё пачыналася з адной ноты, якая усюго абрастала далучэннем усё новых гукіў і гэткага іх “броўнаўскага руху”. Калі гучанне дасягала неверагоднай па моцы кульмінацыі, наступала рэзка пашыненне — і пасля такой паўзы усё паўтаралася, толькі ў зваротным кірунку: ад кульмінацыі да зашкінавання. Звычайная лютэркавая форма набывала новыя семантычныя абрысы, быццам імгунчы працэс ядзернай рэакцыі і яе сцішэння, затухання.

Паэма В.Кузняцова была дапоўнена яшчэ некаторымі эфектамі. На прэм’еры ў сталічнай філармоніі музыканты змяшчалі не толькі на сцэне, але і ўверсе ў ложах. Таму слухачы ў партэры адчувалі сябе быццам унутры жулдаснай гучавай атакі. А фінальнае ўключэнне стужкі з апрацаваным харавым запісам увуголе прыводзіла ў стан душэўнага разладу — быццам гэта галасы загнуншых,

Прызнаюся шчыра: яшчэ колькі гадоў таму не сказаць, каб першачарговае значэнне надаваў аглядам нашай пошты. Падавалася, што гэ-та дзяжурны абавязак і трэба яго выконваць, бо... проста трэба. Толькі цяпер, калі цяжкі інфаркт стаў прычынай майго “нявыезду” ў раёны, толькі цяпер, пасля ўсведамлення памераў пандэміі разумею, што тыднёвы агляд рэдакцыйнага ліставання — адзіны масток, што звязвае мяне з сапраўдным і непадман-ным жыццём за абсягамі акружнай дарогі. Толькі дзякуючы такому стасункаванню магу арыентавацца ў нюансах рэгіянальнага культурнага шчыравання. І толькі дзякуючы гэтаму маю штотыднёвую магчымасць выказаць чытачу свае меркаванні наконт таго, што хвалюе ў дадзены момант.

Яўген ПАГІН

Не пад прымусам і не па загадзе...

Калі дыстанцыя яднае людзей

Самы важны, на мой погляд, сённяшні нюанс нашых кантактаў: тыдзень таму на рэдакцыйны адрас прыйшло толькі тры пісьма, усе яны распавядалі пра дзейнасць работнікаў культуры ў аддаленым рэжыме. Цяпер плыня ліставання — зноў “паўнаводная”. Відавочна, што замест пэўнай разгубленасці без прамаурджвання прыйшла ўпэўненасць у тым, што і як неабходна рабіць. Я з усёй моцы пляскаю вам у далоні, шануюныя прафесіяналы і адначасова нашы нязменныя чытачы!

Зноў радуе галоўны бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Светлагорскай** раённай бібліятэкі Валянціна Расошанка. Тое, пра што піша Валянціна Мікалаеўна, смела можна змяшчаць пад рубрыку “Досвед, варты пераймання”. “Цягам трынаццаці гадоў, — распавядае аўтар, — светлагорскія бібліятэкі далучаюць чытачоў да ўдзелу ў сумесным праекце раённых аддзела ідэалагічнай работы, культуры і на справах моладзі ды ўпраўлення па працы, занятасці і сацыяльнай абароне “Часовая працоўная занятасць навучэнскай моладзі ў вольны ад вучобы час”. Дарчы, з кожным годам колькасць ахвотных паўдзельнічаць у агульнай справе павялічваецца, але перавага аддаецца падлеткам са шматдзятых і прыемных сем’яў. І гэта невыпадкова, бо ў юнакоў і дзяўчат ёсць магчымасць не толькі заняцца карыснай справай падчас вакацый, але і зарабіць грошы на асабістыя патрэбы. І калі раней школьнікі толькі рамантавалі кнігі з бібліятэчных фондаў, дык у апошнія два гады працоўныя межы праекта пашырліся: хтосьці на аснове нарыхтовак вырабляе інфармацыйныя стэнды для гарадскіх, гарнаспялковых і сельскіх бібліятэк, а хтосьці займаецца кветкаводствам. Упраўленне па працы, занятасці і сацыяльнай абароне выдаткавала на рэалізацыю праекта 3 772 рублёў. Сёлета ў акцыі ўдзельнічаюць 30 падлеткаў гарадскіх школ ва ўзросце ад 14 да 17 гадоў. Усе яны пра-

цавалі ў раённай дзіцячай ды гарадской бібліятэках. Зрабілі 17 інфармацыйных стэндаў. Дзесяць удзельнікаў, у асноўным дзяўчынкі, высаджвалі хатнія кветкі для бібліятэчных устаноў.” Пазалішне казаць, што з усім гэтым клопаматом можна справіцца дыстанцыйна. Загадчык метадычнага аддзела цэнтралізаванай клубнай сістэмы **Быхаўскага** раёна Святлана Саламевіч піша: “Прайшоў трыці рэгіянальны конкурс вядучых гульнявых праграм “Майстры добрага настрою”. У сувязі з сітуацыяй многія конкурсы пераведзены на дыстанцыйную аснову. Таму творчыя работнікі **Быхаўскага** раённага цэнтра культуры вырашылі не адмяняць правядзенне чарговага мерапрыемства і наладзілі яго дыстанцыйна на відэазапісах”. Яшчэ адзін пераканаўчы доказ таго, што і ў клубнай установе павінен быць поўны набор сучаснай камп’ютарнай тэхнікі... Далей Святлана Саламевіч піша, што ў конкурсе бралі ўдзел дзевяць культурганізатараў **Быхаўскага**, **Крычаўскага** і **Магілёўскага** раёнаў. Разглядаліся гульнявыя праграмы для дзяцей і дарослых. Усе канкурсанты атрымалі

ўзнагароды. Не здзіўляюся, бо не з чужых слоў ведаю, што метадысты на Магілёўшчыне — без пяці хвілін чараўнікі. Але не гэта галоўнае. Гаворка пра тую сітуацыю, калі дыстанцыя яднае. Мы цудоўна разумеем, што адлегласць паміж людзьмі сёння — гэта доказ нашай адмысловай аднастасці, пацвярджэнне таго, што мы хочам захаваць адзін аднаго, што мы дбаем пра нацыю, яе культуру і гісторыю. Мне патэлефанавалі з Украіны і пацікавіліся з недаверам, ці праўда, што беларусы ахвяравалі на барацьбу з каранавірусам у краіне больш за 2,2 мільёны долараў. З вялікім гонарам за суайчыннікаў я адказаў на пытанне станоўча. Ахвяравалі не пад прымусам, не па загадзе, а па вялікім асабістым жаданні “народам звацца”.

Яшчэ адзін відэа-курс. Гэтым разам — абласны. Пра яго распавяла загадчык аддзела **Віцебскага** абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Ала Лялькіна. Гэта харэаграфічны конкурс называецца “Мы хочам танцаваць”. У ім бралі ўдзел 23 харэаграфічныя калектывы клубных студый і гурткоў без наймен-

На здымках:
1, 2 Працоўныя канікулы ў бібліятэках Светлагорска.
3 Віцебскі РЦК працуе не толькі ў анлайн-фармаце.
4 Краязнаўчы аграгарадка Юбілейны.
5 На Быхаўшчыне прайшоў конкурс гульнявых праграм дыстанцыйнай формы.

няў “узорны” і “народны”. “Удзельнікі пяці ўзроставых груп, — піша Ала Міхайлаўна, — прэзентавалі праграму з наступных танцавальных нумароў: народны, стылізаваны, эстрадны і сучасны. Лаўрэатамі першай ступені сталі ансамбль **Strekoza** **Мазалаўскай** дзіцячай школы мастацтваў (кіраўнік **Марына Яроменка**), гурт “Улыбка” **Відзаўскага ГДК Браслаўскага** раёна (кіраўнік **Ірына Грыгор’ева**), ансамбль “Дзямухайцы” **Мёрскай ДШМ** (кіраўнік **Наталія Варанько**)...”

Віцебшчына прэтэндуе на крэатыў у творчым супрацьстаянні пандэміі. Увага, аматары і вышукальнікі цікавага творчага досведу! Карына Дыкленка, культуралаг **Віцебскага** раённага цэнтра культуры паведамляе пра тое, што стала кураграм сацыяльна-культурнага праекта “ВРЦКіТ #НАДОМАШНЕМ”. “З улікам эпідэміялагічнай сітуацыі ў свеце, — піша яна, — калі многія пераходзяць у рэжым

“самаізаляцыі”, а масавыя мерапрыемствы адмяняюцца, артысты **Віцебшчыны** падрыхтавалі комплекснае раішэнне для арганізацыі культурных падзей у бяспечным фармаце прамога эфіру. Інакш кажучы, наша ўстанова стварыла календар музычных падзей для культурнага аднавінкі анлайн. Пیلотны праект быў запушчаны 14 красавіка. Серыя анлайн-канцэртаў будзе ладзіцца да канца месяца з удзелам вакальных калектываў і салістаў **Віцебскага** раёна. Выхад у эфір ажыццяўляецца ў афіцыйных сацыяльных сетках штодня ў 19.00”. Усё вялікае, як той казаў, насамрэч вельмі проста робіцца. Калі ў шапку не спаць, натуральна. Далей Карына Анатольеўна распавядае пра тое, што 14 красавіка такім чынам выступіў народны ансамбль народнай песні “Раніца”, 15 красавіка — блогер, спявачка і загадчыца **Капцінскага** Дома культуры, а з 16 па 18 красавіка штодня — спевакі і

шоумэны **Станіслаў Пазюк**, **Юлія Ракала** і **Уладзімір Князьшча**. Апошні — загадчык аўтаклуба **Віцебскага** раёна. І гэта яшчэ не ўсё. У рамках праекта арганізавана дабрачынная акцыя “Добрыя справы”, якая скіравана на падтрымку медыцынскіх работнікаў **Віцебскага** раёна і **Віцебска**. 15 красавіка супрацоўнікі Цэнтра культуры перадалі медыцынскія маскі **Віцебскай** гарадской клінічнай бальніцы хуткай медыцынскай дапамогі, а таксама іншым медыцынскім установам раёна. І яшчэ. На базе ЦК цягам красавіка арганізаваны пункт збору прадуктаў харчавання, цёплых рэчаў, посуду, сродкаў гігіены і іншых неабходных атрыбутаў для задавальнення актуальных патрэбаў і падтрымкі **Віцебскага** прытулку для безнаглядных жывёл. Акцыя называецца “Дапамога сябру”. Якія ж вы малайчыны, работнікі культуры **Віцебскага РЦК**! Дзякуй вам ад усяго свету і трымайцеся!

Напрыканцы адным радком “камерная” нізка навін з “камерных” устаноў культуры.

У **Шчучынскім** раёне бібліятэкі бяруць удзел у абласнай акцыі “Чытаем разам пра вайну”.

У **Дзятлаве** работнікі сектара пазастацыянарнага абслугоўвання насельніцтва наведвалі Валянціну Башко, якая ў юным узросце была вывезена фашыстамі на прымусовыя работы ў Германію.

10 красавіка клубныя работнікі вёскі **Гродзі**, што ў **Ашмянскім** раёне, высадзілі бярозавую алею **Перамогі**, а ўдзельнікі аматарскага аб’яднання “**Фантазёры**” высадзілі кветкі на могільцы **Невядомага салдата**.

Загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы **Браслаўскага** раёна **Ірына Макаравіч** піша пра новы буклет да 75-годдзя **Вялікай Перамогі**, які называецца “**Баявая слава Браслаўшчыны**”.

А бібліятэкар з аграгарадка **Юбілейны (Ваўкавыскі раён)** **Наталія Ляута** паведамляе пра багатую і надзвычай запатрабаваную чытачамі краязнаўчую картатэку ўстановы.

Беражыце сябе, шануюныя!

Перабудоваюць сваю працу падчас каранавіруса і беларускія дамы і цэнтры рамёстваў. Яшчэ нядаўна ў іх на ўсю моц спорылася справа, гучалі дзіцячыя галасы, вопытныя майстры вучылі першым навыкам не толькі дзетак, але і дарослых, арганізаваліся выставы, а цяпер... Не! Не, аказваецца! Установы не спынілі дзейнасць, а перамялі яе, як гаворыцца, на новыя рэйкі. Вось пра іх і “старыя рэйкі” наш сённяшні матэрыял.

Алег КЛІМАЎ

Таццяна ХАЛАДОК, дырэктар Акцябрскага раённага Дома рамёстваў гарадскога пасёлка Акцябрскі Гомельскай вобласці:

— Пры ўстанове дзейнічаюць 12 творчых майстэрняў, дзесяць — дзіцячыя, аднак нярэдка на заняткі ў іх прыходзяць і бацькі дзяўчынак і хлопчыкаў, і тады любіва-дорага паглядзець на тое, як народныя промыслы аб’ядноўваюць вакол сябе цэлыя сем’і! У аматарскім аб’яднанні “Абярэг” ствараюць вырабы вясельнай атрыбутыкі — элементы верхняга адзення, кашулі, паясы, лялькі. Іх можна ўбачыць, калі ўдзельнікі нашых фарміраванняў праводзяць для маладых традыцыйны рытуал “Перапын”.

Дзейнасць аматарскага аб’яднання “28 завес” без усялякіх агаворак варта называць дабрачыннай: яго члены вяжуць за свой кошт прадметы для недамошаных дзяцей і перадаюць у медыцынскія ўстановы. Пяць майстэрняў знаходзяцца непасрэдна ў Доме рамёстваў — па ганчарным мастацтве, саломплянцэнні і аплікацыі з саломы, вырабе традыцыйных абярэгавых лялек і традыцыйнага адзення, вязанні і вышыўцы, папяроваму пляценню. Яшчэ пяць функцыянуюць на базе сельскіх устаноў культуры: дзесьці займаюцца саломплянцэннем, дзесьці — дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам (плюс ткацтва, вышыўка), у іншым месцы — керамікай, у астатніх філіялах — традыцыйнымі рамёствамі, шыюць традыцыйную вопратку. У філіялах жа людзі могуць набыць адпаведную прадукцыю, ёсць гандлёвая кропка і ў самой галаўной установе, прадаем рэчы і прадметы падчас вязных мерапрыемстваў. А “ўнутраных” іпрэз праходзіць столькі, што ўсе іх формы і пералічваюць стоміцца: майстар-класы, гадзіны рамёстваў і народнай спадчыны, дні і хвіліны добрых парадаў, вячоркі, экскурсіі і экспедыцыі, гульнявыя і конкурсныя праграмы, ранішнікі, выставы, дні сувенірнай прадукцыі і гэтак далей. Вельмі насычаным жыццём жывем!

Праўда, зараз усё некалькі змянілася. У сувязі з каранавірусам прыпынены масавыя мерапрыемствы. Самі людзі аспярожнічаюць. Аднак цалкам дзейнасць мы не спынілі, арганізаваўшы ў майстэрнях працу для двух — трох чалавек па чарзе. Канешне, намі набыта ўсё тое, што неабходна для самаабароны супрацоўнікаў і наведвальнікаў Дома рамёстваў. І, як тое ні парадаксальна, але меры перасцярогі ад інфекцыі вызвалілі ў нашых майстроў больш часу на выраб сувенірнай прадукцыі, як і ў метадыстаў, — напрыклад, на распрацоўку тых жа буклетаў.

Жанна НОВІК, дырэктар Мастоўскага раённага Цэнтра рамёстваў горада Масты Гродзенскай вобласці:

— Калі казаць аб апошніх буйных мерапрыемствах, ініцыятарамі якіх мы былі, трэба адзначыць тое, што стартавала ў 2018-м годзе — land art “Робім свята” —

Таццяна СІРОЦІНА, дырэктар раённага Дома рамёстваў аграгарадка Кароўчына Дрыбінскага раёна Магілёўскай вобласці:

— Мы працуем па такіх напрамках, як ткацтва, лаза - і саломплянцэнне, спіральнае пляценне, выпінанка, выраб славянскіх абрадавых лялек, упрыгожванне велікодных яек. Ёсць касцяк з людзей, што займаюцца гэтымі рамёствамі, але нашы дзверы адчыненыя для ўсіх жадаючых далучыцца да іх працы,

Сядаюць на ровары і “айда!” за лазой

Як дамы рамёстваў дапамагаюць сабе ды іншым

майстар-клас па вырабе малых архітэктурных формаў: у навагоднія свята рамеснікі тры дні ўпрыгожвалі тэрыторыю каля Цэнтра вырабамі з прыроднага матэрыялу. Пенсіянеры з суседняга дома суткамі сядзелі ля сваіх вокнаў і глядзелі на іх працу! Наогул

на імпрэзы, што праводзіць наша ўстанова, з’езджаюцца ўмельцы з усёй Беларусі, бывалі госці і з Літвы. А так у Цэнтры дзейнічае шэраг курсаў: разьбы па дрэве; лаза- і саломплянцэння; рукадзеля, дзе робяць абярэгі і славянскія лялькі; керамікі — адзін майстар працуе на ганчарным крузе, другі займаецца лепкай; ткацтва — у мінімум годзе запусцілі новы станок, яго збудаваў сам майстар. У асноўным Цэнтр спецыялізуецца на традыцыйных рамёствах, у тым ліку і на курсах дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва яны прадстаўлены. У 2016-м пачалі адраджаць спіральнае пляценне, спалучаючы яго і з сучасным — скажам, пры вырабе моладзевых сумак, дадаючы элементы нацыянальнай вышыўкі. Ва ўстанове ёсць і майстэрня па пашыве касцюмаў так званых мастоўскага строю. Нават цэлыя калекцыі рыхтуем! Ну, а калі ў краіну прыйшоў вірус, нам давялося перайсці на працу курсаў і дэманстрацыю мерапрыемстваў у анлайн-рэжыме. Публікуем справаздачы ў інтэрнэце, прадстаўляем майстроў і іх работы, такім жа чынам — як і майстар-класы, даем парады. І яшчэ вучым людзей самім шыць маскі!

навучым любога чалавека! Асабліва ж мы ганарымся ўзорным дзіцячым гуртком па пляценні лапцёў “Лопаточек”. Ды і краіна ганарыцца, раз менавіта гэтую дрыбінскую тэхналогію занеслі ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь! Падчас вязных мерапрыемстваў праводзім урокі творчасці, з майстар-класамі часта бываем на разнастайных прадпрыемствах. Рэгулярна здзяйсняем экспедыцыі ў розныя куткі рэгіёна, сустракаючыся там з носьбітамі традыцыйных рамёстваў і фальклору. Сваімі сіламі арганізуюем абрады і свята, выкарыстоўваючы ў ходзе іх той “рэквізіт”, што зрабілі нашы майстры. Як, да прыкладу, адзначаем Вялікдзень? Калі за вялікім сталом збіраюцца дарослыя і дзеці, то вядуцца не толькі святочныя размовы, але і прафесійныя — старыя майстры дзеляцца сакрэтамі з прысутнымі. А ў канцы застолля ладзім майстар-клас па якім-небудзь рамяству. Ва ўмовах жа распаўсюджвання ў краіне каранавіруса вялікія мерапрыемствы мы адмянілі, а на майстар-класы зараз збіраюцца адзін — два чалавекі. Аднак шэсць служачых устаноў — дырэктара, навуковага супрацоўніка, кіраўніка ўзорнага гуртка і трох метадыстаў — ніякая сусветная хвароба не можа прымусяць спыніць працаваць! Нядаўна мы ўсе селі на ровары і адправіліся на рынку ўваць лазу!

Наталля МАТУСЕВІЧ, дырэктар Квасыніцкага Цэнтра рамёстваў вёскі Квасынічы Слуцкага раёна Мінскай вобласці:

— Зараз у выставачнай зале Цэнтра размешчана экспазіцыя “Вясельная абрадаваць Слуцчыны”, у якой прадстаўлены вясельныя касцюмы рэгіёна, старадаўнія фатаграфіі, ручнікі, поцілкі і іншыя прадметы, што маюць дачыненне да адпаведнага рытуалу.

Такія буйныя выставы праходзяць не радзей, чым два разы на год. І ў афармленні мы, канешне, выкарыстоўваем работы майстроў установы і іх вучняў. Умельцы, адпаведна, вядуць творчыя майстэрні, а дзеткі займаюцца ў гуртках такіх фарміраванняў. Дапусцім пры тым, дзе працуюць з глінай, ёсць гурткі “Званочак” і “Гліняная цацка”. “Саламянычкі” — пры майстэрні саломплянцэння; “Вербачка” — лазапляцення; “Залатая саломка” — аплікацыі і інкрустацыі саломкай. З дзіцячых фарміраванняў згадаю яшчэ па ткацтве і вырабе беларускай лялькі і абярэгаў. Ёсць у нас і аматарскае аб’яднанне для дарослых “Крылы творчасці”. У ім працуюць 22 майстры, гэта такая, як бы творчая, лабараторыя, там праходзяць майстар-класы па вырабе вясельных вянок, кветак з саломы, па саломплянцэнню наогул, пляценню папсаю, пісанкарству. У планах жа — стварэнне яшчэ аднаго

ўстанове дэзінфікуецца па некалькі разоў на дзень, і дзеткі, і майстры працуюць у масках.

Вольга ЗАГВОЗДАВА, кіраўнік Народнага клуба майстроў народных мастацкіх рамёстваў “Спадчына” Шумілінскага раённага Дома рамёстваў гарадскога пасёлка Шуміліна Віцебскай вобласці:

— Гаворачы аб фірмовых мерапрыемствах Дома, назаву тое, якое арганізавалі два апошнія гады, — праект “Сімвалы маёй радзімы”. Спачатку для кожнага з васьмі сельсаветаў раёна мы — у адпаведнасці з іх гісторыяй, славацямі — падабралі свой сімвал. І вышылі іх на пано-візітоўках гэтых адміністрацыйных адзінак. Плюс вырабілі восем жаночых касцюмаў, якія таксама, але ўжо ў выглядзе адзення, адлюстроўвалі асаблівасці кожнага рэгіёна. Цэлыя экспедыцыі былі адпраўленыя туды, каб знайсці нешта непаўторнае ў тамтэйшых старадаўніх адзеннях. Наступнай жа часткай праекта стала вышыўка герба Шуміліна і аднаўленне яго народнага касцюма. Пасільную дапамогу ў ажыццяўленні праекта ў той ці іншай ступені аказалі ўсе фарміраванні ўстановы, бо ён прэзентаваўся акцыямі, самымі рознымі па сваёй накіраванасці: гэта дарослыя аматарскія аб’яднанні народны клуб майстроў народных мастацкіх рамёстваў “Спадчына” і народны клуб аматараў нацыянальнай беларускай кухні “Разынка”, дзіцячыя — узорны лялечны тэатр “Батлейка”, па салом- і лазапляценні, традыцыйнаму роспісу, вязанню кручком, вышыўцы, дэкаратыўнай лепцы, лапікаваму шыццю, ганчарству. Ёсць у нас і два філіялы, у якіх таксама займаюцца дзеці: вышыўкай у аграгарадку Нікіціха, вышыўкай і саломплянцэннем у аграгарадку Мішневічы. Каранавірус балюча ўдарыў па дзейнасці Дома. Бацькі не пускаюць дзяцей у яго, як следства — знізілася наведвальнасць, абмежавана правядзенне любых мерапрыемстваў. Аднак майстры працуюць на будучыню, на тых жа “Дажынкі”, што, дай Бог, пройдуць у Шуміліна ў 2021-м годзе. І яшчэ нашы ўмельцы шыюць маскі і камбінезоны для медыцынскіх устаноў!

Цесна супрацоўнічаем з санаторыем “Случ”, таксама праводзім там майстар-класы, арганізуюем выставы. А адпачывальнікі, дарэчы кажучы, могуць набыць тых вырабы, што дэманструюцца ў экспазіцыях. Згодна з планам платных паслуг, установа павінна зарабіць у 2020-м годзе 2500 рублёў. І каранавірус, натуральна, не стаў нам у гэтым сэнсе памочнікам. Аднак — заробім, ніколі нічога не зрывалі! Нягледзячы ні на што, працягваем рыхтаваць экспазіцыю да 9 Мая. Майстры робяць вырабы наперад — да іншых будучых выстаў. Выкладваем у інтэрнэце фатаграфіі з майстар-класаў, будзем здымаць іх на відэа і таксама адпраўляць у “павуцінне”. Вядома, дзяцей стала на занятках значна менш, а з тымі, хто нас наведвае, перайшлі на індывідуальнае навучанне. Меры засцярогі, само сабой, выконваем у абавязковым парадку: усё ва

Унікальнае месца з асаблівай атмасферай. Пераступаеш парог раённага Дома рамёстваў, што ў Залессі, на Смаргоншчыне, — і адразу трапляеш у свет, дзе ціха і спакойна. І гэта нядзіўна: музы не церпяць мітусні, прыгажосць не ствараецца з наскоку. Спачатку яна перажываецца ў душы, а пасля нараджаецца ў руках.

Падчас экскурсіі загадчыца Дома рамёстваў Таццяна Зяновіч апрацаваў прыгожы строй.

Наталля Логач за работай.

Дарэчы, памяшканне Дома рамёстваў было пабудавана напачатку ХХ стагоддзя. Да вайны ў ім жыў фармацэўт і аптэкар па прозвішчы Блусь. У савецкі час тут размяшчаўся дзіцячы садок, пасля — бібліятэка. На працягу апошніх 15 гадоў — Дом рамёстваў.

Знешні выгляд памяшкання адразу прыцягвае ўвагу тых, хто ўпершыню ў Залессі. А калі трапляеш унутр — здаецца, час спыняецца...

АДЗІНЫ ХЛОПЕЦ...

Загадчыца Дома рамёстваў Таццяна Зяновіч праводзіць невялікую экскурсію. На этнаграфічнай экспазіцыі “Адкуль нашы карані” — унікальныя старадаўнія рэчы, сабраныя не толькі па Смаргоншчыне, але і па іншых кутках Беларусі. Вышываныя набожнікі, тканыя дываны, вышываныя ручнікі і абрусы, адзенне, ходнікі, разнастайныя прылады працы, якімі карысталіся нашы продкі... Побач — ткацкі станок, праўда, выглядае па-сучаснаму - не “ад бабуль”, стылізаваны, на якім майстрыхі Дома рамёстваў ткуць паясы і ручнікі. “Наш хлопец” — не, нават не з гумарам, а неяк ганарова называюць станок між сабой майстрыхі.

Таццяна Зяновіч вядзе гурток “Вытокі” (па ткацтве паясоў), Ніна Кянько — гурток “Кросенцы”, які наведваюць нават хлопчыкі. Спачатку, пакуль не было кроснаў, тут ткалі паясы на рамках. У марах загадчыцы Дома рамёстваў — прыдбаць настольныя станочкі, мабільныя. Таццяна Вікенцьеўна кіруе таксама аматарскім аб’яднаннем “Спадчына”, ладзіць сустрэчы з творчымі людзьмі Смаргоншчыны, якія праводзяць майстар-класы па розных відах народнай творчасці.

ГАЛОЎНАКАМАНДУЮЧАЯ АРМІЯ ДАМАВІКОЎ

Майстрыха Ніна Кянько асвоіла не толькі бранае ткацтва. За восем гадоў работы ў ДOME рамёстваў чаго толькі не “натварыла”. Яна вяжа кручком вельмі цікавыя рэчы, на-

Вось ён, ярнбомбінг!

Майстрыха Ніна Кянько асвоіла не толькі бранае ткацтва.

“Смаргонскія мядзведзі” Ніны Кянько.

“Лялькі” Марыі Зянкевіч.

прыклад, дамскія штучкі: парасоны ад сонца, вееры, капялюшкі. Аздабляе карункамі ручнікі і абрусы. Стварае розныя дзіцячыя цацкі. Я вельмі здзіўлялася, калі сярод іх багатай разнастайнасці знайшла бразготкі для малых. Вялікім попытам у турыстаў карыстаецца яе аўтарская работа “Смаргонскія мядзведзі” (з абаранкамі нашы, з бубнам ці дудачкай у руках). Цяпер на абласным конкурсе “Гарадзенскі

сувенір” майстрыха рыхтуе свайго самага лепшага “Мішку”. Работы Ніны Кянько карыстаюцца попытам не толькі ў беларускіх модніц. Расія, Германія, ЗША, Ізраіль — і гэта далёка не ўсё пералік краін, куды паехалі яе рукатворныя шэдэўры.

За плячыма ў Марыі Зянкевіч (майстра па вязанні) трыццаць гадоў работы з дзецьмі: яна была выхаваннем і настаўніцай. “Вязаць люблю не-

Візітоўка — работы з саломкі.

ймаверна. “Абвязваю” ўсю сям’ю. На ніткі грошы ніколі не шкадую. Усё жыццё гэты занятак быў хобі, а цяпер ператварыўся ў работу. Раней на творчасць часу не хапала, а цяпер — атрымліваю здавальненне”, — усміхаецца Марыя Віктараўна. На гурток па вязанні да майстрыхі з задавальненнем ходзяць вучні Залескай школы, пачынаючы ад другога класа.

Марыя Віктараўна займаецца і ярнбомбінгам (вязанае графіці — малады накірунак у вулічным мастацтве). Вакол Дома рамёстваў аздобіла агароджу і дрэва, на чарзе — калодзеж.

А яшчэ Марыя Зянкевіч... не, не гуляе ў лялькі, а стварае іх. Лялькі-мотанкі, з рознымі травянымі напаяўняльнікамі, лялькі на заварнік, тэкстыльныя

лялькі... “Дамавікі Кузькі”, зробленыя на аснове мешкавіны і аздобленыя саломкай, таксама прыцягваюць увагу пакупнікоў. “Калі рабіла, думала, людзі не надта браць будуць. Памылялася. Куплялі актыўна. Цяпер у мяне цэлая армія “дамавічкоў”, — зазначае “галоўнакамандуючая”.

ЗДАВАЛАСЯ Б, ПРОСТАЯ САЛОМА...

Металыст Дома рамёстваў Наталля Логач саломаліцтву прысвяціла ледзь не палову свайго жыцця. Гэта адзін з самых старажытных відаў народнага мастацтва. З саломкі выраблялі рэчы, якія выкарыстоўваліся як у гаспадарчых мэтах, так і ў абрадава-рытуальных. З цягам часу на першы план выйшла дэкаратыўнае

прызначэнне саломкі: для аздаблення інтэр’ера ці як пераканаўчага сувеніра з беларускай зямлі.

Сучасныя майстры па саломаліцтву ствараюць высокамастацкія творы, дзякуючы якім “беларуская саломка” стала сапраўднай візітоўкай нашага краю. Наталля Віктараўна дэманструе свае работы: шкатулкі, лялькі, вяночак — а я не стрымліваю захаплення ад фантазіі і майстэрства жанчыны. Яе работы былі не раз адзначаны на конкурсах “Беларуская лялька”, “Беларускі сувенір” і іншых. На заняткі да Наталлі Логач прыязджаюць нават людзі з райцэнтра. Нікому не адмаўляе, усіх запрашае.

ЭНЕРГЕТЫКА, ЯКАЯ СІЛКУЕ

Не хацелася з’езджаць з Залесся. Хацелася затрымацца ў часе. Каб яшчэ больш падсілкавацца “народнай энергетыкай”, адчуць прыліў сіл і бадзёрасці. А хто яшчэ не быў у раённым ДOME рамёстваў, раю туды з’ездзіць, пазнаёміцца з людзьмі, якія ашчадна захоўваюць народныя традыцыі і перадаюць іх наступным пакаленням.

Галіна АНТОНАВА
Смаргонь
Фота аўтара

Што такое ярнбомбінг?

Адзін дзень з жыцця Залескага Дома рамёстваў

Пачынаючы з 2013 года, наша Арт-суполка імя Тадэвуша Рэйтана разам з рэдакцыяй газеты “Культура” ў сярэдзіне красавіка ладзіла талаку ў котлішчы роду Рэйтанаў у вёсцы Грушаўка Ляхавіцкага раёна. У наступным 2014 годзе там упершыню адбыўся і куды больш маштабны раённы суботнік, арганізаваны ўладамі Ляхавіччыны. І вось, справа ўрэшце зрушылася кардынальна. Акурат у гэтыя красавіцкія дні ў сядзібе пачаліся рэстаўрацыйныя працы. Як мы ўжо пісалі, фінансуюцца яны за кошт еўрапейкага гранта, а таксама сродкаў мясцовага бюджэту. 18 красавіка я наведваюся ў Грушаўку, каб убачыць, што там адбываецца на ўласныя вочы.

Цяпер у вёску вядзе не разбітая гравейка, а добрая асфальтавая дарога — што, безумоўна, паспрыяе павелічэнню турыстычнага патоку. Перад паваротам на Грушаўку раней стаяў дарожны знак, які паведамляў пра сядзібу, але ўжо некалькі гадоў, як ён знік. Тут жа, на развілцы, у свой час быў маляўнічы сасновы гаёк. Цяпер ён чамусьці суцэльна высечаны.

Першым аб’ектам, на які мы завіталі, была капліца-шматпакутніца. Збудаваная больш як сто гадоў таму, яна перастаяла Першую і Другую сусветныя войны. Але недзе ў 1970-ы скарбашукальнікі дабра-ліся і да яе. Менавіта тады былі апаганены магільны сваякоў Тадэвуша Рэйтана, зніклі са сцен мармуровыя памятныя дошкі, знішчаны дах з прыгожай вежай. Аварыйны стан гатычнага помніка бянтэжыў усіх, але працы пачаліся толькі цяпер. Праводзіцца гідраізаляцыя падмуркаў, а ў самой капліцы ўжо ўсталяваны рыштывыя.

На сядзібе я не заспеў ні вартавых, ні працоўных. Затое даволі шмат турыстаў. Складзены палаца амаль цалкам вычышчаны ад векавага друку, падведзеныя электрычныя сеткі. На першым і другім паверхах ідзе прыборка смецця, якога

Капліца-пахавальня роду Рэйтанаў. (1911 — 1914).

там за час набіралася няма-ла. Узгадалася, як некалькі гадоў таму, падчас летніка, мы ўсталявалі на светлавых вокнах на даху дома накрывікі, бо столь там прагніла наскрозь, да першага паверха.

Як паведмілі мясцовыя жыхары, працы пачаліся літаральна за тыдзень да нашага прыезду. Але за той невялікі адрэзак часу фізічных высілкаў было прыкладзе-на няма-ла. І гэта бачна няўзброеным вокам.

Абышлі мы і ўсе сядзібныя будынкі, каб праманіторыць іх стан. Часовы дах “Мураванкі” Тадэвуша Рэйтана, які мы колісь зрабілі, каб працягнуць жыццё гэтаму каштоўнаму помніку, дасюль у добрым стане. На

Абавязковае ўпрыгожванне шляхецкага касцюма

У зборах музея “Замкавы комплекс “Мір” знаходзіцца адна з самых вялікіх і разнастайных калекцый гузікаў XVII — XIX стагоддзяў. Іх налічваецца больш за дзве сотні. У свой час залатыя, срэбраныя, пазалочаныя гузы (так называлі большыя па памерах) і гузікі з’яўляліся абавязковым упрыгожваннем адзення магнатаў, шляхты і багатых гараджан. Іх колькасць, форма і дэкаратыўнае аздабленне сведчылі нават аб сацыяльным становішчы ўладальніка.

Для вытворчасці гузікаў выкарыстоўвалі метал: золата, срэбра ці волава; каштоўныя камяні, каралы, слановую косць, шкло. Дадаткова іх маглі аздабляць

разбой, гравіроўкай у выглядзе раслінна-геаметрычных матываў ці пакрываць каляровай эмаллю. Але ж адным з асноўных элементаў з’яўляліся змешчаныя на яго версе жэмчуг, шкельца або каляровы камень. Напрыклад, адзін з уладальнікаў Мірскага замка Караль Станіслаў Радзівіл Пане Каханку даволі часта апранаў адзенне, якое зашпільвалася на гузікі з рубінамі.

Часцей за ўсё гузікі выраблялі камплектамі, часам нават у двух: да кунтуша (большыя) і асобна да жупана (меншыя). Як вядома, кунтуш — гэта верхняе наплечнае адзенне з аджіднымі рукавамі. Спераду да талі ён зашпільваўся на каштоўныя гузы і гузікі. Шляхта насіла кунтуш

Камплект гузікаў са збораў музея.

разам з жупаном, які звычайна зашпільвалі на рад шчыльна пасаджаных адзін да аднаго дробных гузікаў ад каўняра да лініі талі. Вядомы мемуарыст Анджэй Кітовіч адзначаў, што ў XVIII стагоддзі заможная шляхта “ў будні дзень насіла суконныя пунсовыя жупаны, да якіх пад шый прышываліся маленькія срэбраныя або пазалочаныя гузікі з дробнымі рубінамі. Насілі таксама суконныя кунтушы з шасціма вялікімі гузамі ў форме пладоў глогу — велічынёй

Капліца будзе ўратаваная. А гумно?

Сядзібны будынак (канец XIX стагоддзя).

Кароўнік (1909 год).

спіртоўні адцяцела цырата, якую мы прымацавалі яшчэ ў 2014 годзе. Цяпер пад ёй паціху пачаў прагніваць нясуцы брус даху.

На кароўніку нехта, пэна, працягвае збор метала-лому: пазнікалі амаль усе апоры, на якіх трымаўся падстрэшак. А на яго абаліраецца уласна сам дах.

Але самая вялікая небяспека пагражае старажытнаму свірану, які быў пабуда-

ваны яшчэ ў XIX стагоддзі. Раней іх там было тры. Застаўся адзін, але і той пацярпеў. Спяраша ад людзей, потым ад надвор’я (гл. “К” № 6 за 2016 г.). У свой час загачы кафедрны архітэктурны жылых і грамадскіх будынкаў БНТУ, лаўрэат прэміі “За духоўнае

Свіран (канец XIX стагоддзя). Красавік 2020-га.

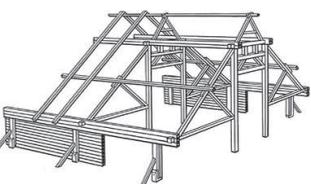
Канструкцыя падобнага свірана з Радзівілімонтаў (не захавалася).

адраджэнне” Сяргей Сергачоў выступіў у абарону гэтага ўнікальнага для Беларусі будынка. Да голасу аднаго са стваральнікаў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктурны і побыту

прыслухаліся. Будынак, які доўгі час актыўна выкарыстоўваўся мясцовым ільнокамбінатам, пакінулі ў спакоі. Але “пакінуць у спакоі” і прыкласці намаганні для захавання гэтай велічнай будыніны — не адно і тое ж.

Аднавіць яе сіламі адно валанцёраў немагчыма. Да гэтай справы павінны аператыўна далучыцца ў тым ліку і мясцовыя ўлады. Бо яшчэ раз нагадаем — будынак такі на ўсю Беларусь адзіны! А калі комплекс аднаўляецца ў тым выглядзе, у якім ён быў на мяжы XIX — XX стагоддзяў, ці можна дапусціць, каб неад’емная частка сядзібнага комплексу проста развалілася і была спалена ў печач добрых людзей?

Нагадаем і пра тое, што Грушаўка — малая радзіма беларускага нацыянальнага героя Тадэвуша Рэйтана. Паколькі сёлета 280-я гадавіна яго нараджэння, самы час надаць гэтай по-

Праект аднаўлення свірана студэнтак Сяргея Сергачова. 2018 год.

стаці належную ўвагу. Будзем спадзявацца, што і на сённяшнім рэспубліканскім суботніку Грушаўку не абмінуць клопатам.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
Фота аўтара

Страта ГУР’ЕЎ Віктар Фёдаравіч

22 красавіка пайшоў з жыцця выдатны беларускі спявак, заслужаны артыст Беларусі Віктар Фёдаравіч Гур’еў.

Сапраўдная легенда беларускай оперы, Віктар Гур’еў прысвяціў тэатру больш за 30 гадоў. Ён быў сапраўдным рыцаром оперы — глыбокім, удумлівым артыстам, высакародным чалавекам.

Яскравы, моцны голас, рэдкае сцэнічнае абаянне і драматычны талент дазволілі яму бліскуча выканаць звыш 50 партый сусветнага і нацыянальнага рэпертуару. І кожная з іх несла адбітак яго таленту і вялікай душы.

Мы глыбока смуткуем у сувязі са смерцю легенды беларускай опернай сцэны і выказваем шчырыя спачуванні родным і блізкім.

Калектыў Вялікага тэатра Беларусі

з арэх”. Як ужо зразумела, гузікі былі вельмі разнастайныя як па памерах, так і па форме. Сярод іх, напрыклад, у зборах Мірскага замка сустракаюцца грушападобныя, у форме шара, жолуда ці шышкі.

Гузікі заставаліся каштоўнымі прадметамі і ў XIX стагоддзі. Пацверджаннем гэтаму служаць архіўныя дакументы, у якіх адзначаецца іх наяўнасць. Так, у спісе рэчаў, якія належалі 14-гадоваму князю Дамініку Гераніму Радзівілу ўзгадваюцца: “Фрак шэра-блакітнага колеру са срэбраным адценнем з гузікамі белымі”, а таксама “Сюртук з вялікімі гузікамі”.

Такім чынам гузікі і сёння маюць гістарычную і культурную каштоўнасць. Гэта цікавыя прадметы і з пункту гледжання калекцыянавання. А лепшыя з іх можна пабачыць у сталай экспазіцыі музея.

Вераніка КРАСОЎСКАЯ,
малодшы навуковы супрацоўнік музея “Замкавы комплекс “Мір”
Фота аўтара

АДСТАЎКА

Канец сваёй імклівай кар’еры ён працываў. “Я разумею, што вылеку адсюль, але бачыць Бог, адлупцю таго, хто зойме маё месца”, — абяцаў ён напярэдні новаму амбасадару Англіі Джэймсу Ховарду Харысу. Эпатажныя паводзіны гусара ў апошнія тры — чатыры месяцы яго знаходжання ў “залатой клетцы” фаварыта, пастаянная прага адрэналіну, гулянкі і карты, канфлікты з “таемным мужам” імператрыцы Рыгорам Пацёмкіным — усё гэта рана ці позна павінна было кепска скончыцца.

“Матухна” і так доўга трывала, хвалюючыся, што Зорыч утворыць “нешта гэткае”, кінуюшы цень на яе рэпутацыю імператрыцы і жанчыны. Нездарма зласліўцы называлі гэтага гусара чалавекам “малаадукаваным”, “пустым, ветраным фатам”. Праўда, іншыя — асабліва жанчыны — характарызавалі яго іначай: “Адоніс”, “незвычайны храбрэц”, “лісаны прыгажун”, “вочы прыгожыя, а манеры вытанчаныя”...

Што тут казаць, пры двары Кацярыны II Зорыч сапраўды атрымаў, так бы мовіць, ключы ад усіх дзвярэй. У 32 гады стаць генерал-маёрам — прычым абмінуўшы чын брыгадзіра — гэта вам не жартачкі! Сама Кацярына бачыла ў “Сёму” (так яна яго ласкава называла) “цудоўную галаву” і цаніла тое, што іншыя не заўважалі: непадробную адданасць ёй (якую ён захавае да канца яе жыцця), а магчыма, і шчырае каханне да яе проста як да жанчыны. Плюс абсалютнае няўменне плесці інтрыгі, кагосьці сутыкаць ілбамі, хлусіць і здраджваць — а гэтыя якасці былі вельмі характэрнымі для тагачаснага бамонду. Ну а што да картачнай гульні — дык ёй тады ўсе захапляліся, у тым ліку і сама імператрыца. Хаця Зорыч тут яўна меў перагіны...

Размова з Кацярынай была нядоўгай. Сямён Гаўрылавіч даведаўся, што ўказ аб яго адстаўцы ўжо падпісаны. Але хвалявацца сур’ёзных падстаў не было: “матухна” падсалодзіла пігулку, падаваўшы яму за быллыя ваенныя заслугі беларускі горад Шклоў. Шэсць гадоў таму ён адыйшоў да Расійскай імперыі ў выніку Першага падзелу Рэчы Паспалітай. Акрамя таго, імператрыца не пашкадавала свайму былому каханку і шмат іншых “знакаў літасці”, уключаючы алмазную табакерку, пояс, абсыпаны дьяментамі, буйную суму грошай і сотні прыгонных душ.

Вось так, нечакана-неспадзявана, бедны гусар стаў абшарнікам-арыстакратам! Што яшчэ трэба для поўнага шчасця 33-гадоваму генералу? Але і гэтага багачыня Зорычу падалося мала! Карыстаючыся нагодай,

План Шклова. XVIII стагоддзе.

“Мудрагеліста тасуецца калода...”

(Працяг. Пачатак у № 15, 16.)

18 мая 1778 года Сямён Зорыч быў выкліканы ў Зімовы палац на аўдыенцыю да імператрыцы. Толькі ўчора яна прыбыла са сваёй летняй рэзідэнцыі ў Царскім Сяле, дзе пару тыдняў цешылася маладому вясноваму сонейку. Асабісты пакой Яе Вялікасці быў абстаўлены даволі сціпла: просценькія кітайскія шпалеры, карціны італьянскіх мастакоў, шмат кніг. Зорыч ужо здагадаўся, што бачыць яго ў апошні раз.

ён спрабаваў выклапатаць у “матухны” нейкія іншыя бонусы. Тая мякка адмовіла. А праз пару месяцаў паведаміла ў лісце Пацёмкіну, што затаіла на Зорыча крыўду, бо той спрабаваў з ёй гандлявацца. “Хай бы нічога яму не дала, дык і прэтэнзіі б не было, а падоранаму каню ў зубы не глядзяць...” — абуралася Кацярына.

“Я ГАТОВЫ, МАТУХНА!”

І ўсё ж, аўдыенцыя скончылася для Зорыча нечакана. Перад тым як выправіць былога фаварыта ў беларускую глыбінку, Кацярына даручыла яму справу дзяржаўнай важнасці. “Я гатовы, матухна!” — цвёрда прамовіў Зорыч. Камандзіроўка для яго была вельмі дарэчы: гэта давала магчымасць на час забыцца пра сваё фіяска і адцягнуць ад’езд у незнаёмы правінцыйны Шклоў.

“Матухна” даручыла даставіць важны дакумент свайму стрыечнаму брату — імператару Швецыі Густаву III. На той час адносіны паміж імі зусім разладзіліся. Брацкі пачаў рыхтавацца да вайны, пагражаючы захапіць Карэлію і частку Фінляндыі, а калі атрымаецца, і сам Пецярбург.

Крыніц, якія апісваюць падарожжа Зорыча ў Швецыю, я не знайшоў. Вядома толькі, што ён і расійскі пасол Іван Сімолін сустрэліся з Густавам III у каралеўскім замку Дротнінгхольм ля Стакгольма. Пра ход перамоваў мне таксама невядома. Хіба паведамлю, што нягледзячы на ўсе намаганні Кацярыны, у жніўні 1788 года Густаў III вайну з Расіяй усё ж пачаў.

Пра тое, дзе Зорыч правёў наступныя месяцы, звестак няма. Магчыма, з дазволу “матухны” заставаўся ў Стакгольме, аглядаючы мясцовыя турадметнасці і займаючыся разведвальнай дзейнасцю,

як тады гэта было прынята. Магчыма, наведваў Данію — тагачасную саюзніцу Расіі — а потым Берлін і Варшаву. І там цалкам мог недзе перастраціцца з былым уладальнікам Шклоўскага графства Адамам Казімірам Чартарыйскім. Князь катэгарычна не прыняў расійскую акупацыю ўсходніх беларускіх земляў — і праз гэта пацярэў.

Чаму б не дапусціць, што насуперак усяму яны здолелі паразумецца — ведаючы шырокую камунікабельнасць ды авантурную натуру Сямёна Гаўрылавіча? Зорыч мог бы пацікавіцца ў Чартарыйскага, чым адметны гарадок Шклоў, і наколькі ён падыходзіць для жыцця адстаўнога фаварыта.

Ці сустракаўся з імператрыцай Зорыч пасля вяртання з-за мяжы? Такіх звестак я не знайшоў. Па логіцы рэчаў, ён павінен быў зрабіць ёй справаздачу пра стагольмскую камандзіроўку. Але, магчыма, “матухна” яго бачыць не жадала. Балазе, “Сёму” замяніў новы малады фаварыт — прапаршчык лейб-гвардыі Праабражэнскага палка Іван Рымскі-Корсакаў.

Насуперак абяцанням, гусар яго так і не адлупцаваў. І сапраўды — у чым віна гэтага юнака? Да таго ж, ягоны фаварыцкі лёс таксама апынуўся кароткім: праз які год ён здрадзіў сваёй дабрадзейніцы з яе фрэйлінай і сяброўкай графіняй Праскоўяй Брус. Наступствам было вокамігненнае выдаленне гвардзейца з азькова “матухны”.

ДОЎГАЯ ДАРОГА Ў ШКЛОЎ

У сярэдзіне жніўня 1778 года Сямён Зорыч выправіўся ў доўгі шлях з Пецярбурга ў Шклоў. Ехаў ён з камфортам і пашанай — у вялікай зашклёнай спальнай карэце-дармезе на рэсорках, запражанай цугам шасцёркай коней, з вазніцам-фарэй-

Пакручасты шлях графа Сямёна Зорыча праз Шклоў

Сямён Зорыч — шэф Лейб-гусарскага эскадрона.

тарам, які сядзеў верхам на правым пярэднім кані, і двума вязнымі гайдукамі на запятках — спецыяльнай падножцы ззаду кузава. Вёз нямала багажу на даху і ў задняй частцы карэты. Да ўсяго, Зорыча суправаджалі некалькі гвардзейцаў-гусар, з дазволу Кацярыны выдзелены са складу ўласнага канвою Яе Вялікасці. Сямён Гаўрылавіч, згодна з традыцыямі свайго Ахтырскага гусарскага палка, апрануў іх паводле ўласнага разумення — у каляровыя аднабортныя курткі-даламаны (па тыпу венгерак) з мянцікамі, накінутымі на левае плячо, чачкіры-рэйтузы і футраныя шапкі з султанам. Сам жа ён быў у мундзіры афіцэра лейб-гусарскага эскадрона. Яго стройную высокую постаць упрыгожвалі шабля са сталёвым эфесам у чорных похвах, зялёныя менцік з галунамі, собалева шапка з чырвоным верхам і чырвоныя ж суконныя штаны. За год знаходжання пры двары імператрыцы Зорыч выдатна навучыўся заўсёды і ўсюды быць у форме.

Нават у запале картачнай гульні ён ніколі не дазваляў сабе расслабіцца і, напрыклад, скінуць з сябе любімы светла-сіні каптан з чорнымі аксамітнымі адваротамі і абшлагамі.

Шлях у Шклоў быў няблізкі — амаль 760 вёрст. Ехалі з раныцы да вечара з дзвюхгадзінным прыпынкам на абед. Часам даводзілася пераадольваць невыносную грязь і з цяжкасцю ўручную выпягваючы карэту, ісці пешшу, каб спыніцца ў найбліжэйшым горадзе на начлег у карчме. У Віцебску за адпаведную плату замянілі стомленых коней на свежых.

Апошні прыпынак — станцыя Стараселле, адтуль да Шклова рукой падаць, усяго 18 вёрст. На ўездзе ў горад кавалькаду сустракалі загадзя папярэдджаныя дэпешай з Пецярбурга капітан-спраўнік ды іншыя прадстаўнікі новай расійскай адміністрацыі, каталіцкія святары і адзін праваслаўны, а таксама рабіны з ешыботу.

Зорыч яшчэ не ведаў, што ў Шклове пражывае амаль дзве тысячы габрэяў — амаль

палова ад усяго насельніцтва горада. Але ўжо неўзабаве асабістым фінансістам у яго стане Натан-Нота бен Хаім, вядомы рускай публіцы як Нота Хаімавіч Ноткін — адзін з найбуйнейшых ліхвяроў і камерсантаў таго часу.

Праз гадзіну пасля з’яўлення ў горадзе Зорыч са сваёй камандай ужо адпачываў у пакоях палаца, які праз клопаты Кацярыны за мінулыя месяцы паспелі прывесці да ладу для новага гаспадара.

Замак у Шклове пабудавалі браты Ян і Геранім Хадкевічы яшчэ ў 60-я гады XVI стагоддзя. Пазней на яго месцы з’явіўся невялікі, але раскошны палац: прыгожы каменны фасад, багата ўпрыгожаная бальная зала, гасціўня з шырокімі канапамі, зала для прыёмаў з высокімі шклянёнымі дзвярыма і маяўнічымі фруктовымі сад. Спадабаўся Зорычу і напаўзакінуты флігель — з яго, як адразу адзначыў Сямён Гаўрылавіч, пасля касметычнага рамонту можа атрымацца толк.

А ўжо на наступны дзень наваўлены гаспадар шклоўскага маёнтка прыступіў да справаў. Цяжка сказаць, адкуль у Зорыча — чалавека, які з дзяцінства і ўсё жыццё быў вайскоўцам — раптам з’явіліся невядомыя раней выбітныя таленты арганізатара, мецэната, будаўніка-прараба... Урэшце, аўгара выдатных культурных і адкашальных праектаў, здатных перамяніць правінцыйны гарадок Шклоў. Дарэчы, царская ўлада перавялі яго ў статус мястэчка, пазбавіўшы магдэбургскага права. Зрэшты, атрыманае яно было толькі ў 1762 годзе (праўда, некаторыя гісторыкі цвёрдыць, што насамрэч гэта было значна раней).

Пры Рэчы Паспалітай Шклоў быў даволі бойкім месцам. Некалькі разоў на год там праходзілі шумныя кірмашы, куды наязджалі купцы з розных краёў. За царом жыццё горада пацішэла. Выкупіўшы (ці адабраўшы?) Шклоў у мінулага гаспадара Чартарыйскага, Кацярына тут жа падавала яго “свайму чалавеку”. Ёсць версія, што першым новым яго ўласнікам стаў сам Пацёмкін - у студзені 1773-га г. Аднак князь затрымаўся там ненадоўга. Паспеўшы заклаці на беразе Дняпра гадзіннікавы завод, назаўжды пакінуў горад і перабраўся ў свой новы маёнтка ў Крычаве.

Як мы бачым, імператрыца праводзіла планамерную палітыку насаджэння на акупаваных землях расійскага землеўладання, і таму шляхецкія маёнткі ВКЛ перадаваліся направа і налева ва ўласнасць царскім набліжанным. Аднак часам гэта ішло на карысць...

Цікава, ці ведаў Зорыч пра багатую гісторыю таго края? Але пра яе - ужо наступным разам.

Барыс КРЭПАК

Працяг — у наступных нумарах “К”.

НА РАЗАГРЭВЕ
Ў ЛІСТА

Хоць звестак пра “варшаўскі перыяд” (1817 — 1846 гг.) Караля Штурма вельмі мала, тым не менш, сёе-тое знайсці ўдалося. Раней я ўжо распісаў ягоны радавод і згадаў, што яго брат і жонка брата былі тэатральнымі актэрамі добрага ўзроўня. Не выключана, што сваяцкае і сяброўскае варшаўскае кола Штурма было досыць патрыятычным, бо сястра Караля Апалянія-Юльяна стала жонкай афіцэра-паўстанца (1830 — 1831 гады) Юльяна Мазаракі. Які, праўда, потым “аднавіў прысягу цару”.

Дзе вучыўся музыцы Караль, не маем нават уяўлення. А вось ягоны брат-тэатрал Ігнат-Юзаф скончыў варшаўскую драматычную школу. Адна з першых, ускосных, згадак Штурма прыпадае на 1843 год, калі ў Варшаву завітаў з намерам даць некалькі канцэртаў сам Ферэнц Ліст. Імя гэтага піяніста, патрыёта паняволенай Венгрыі грэмела па ўсім свеце. І таму натоўпы аматараў музыкі чатыры разы запаўнялі канцэртныя пляцоўкі Варшавы. Іграў Ліст і на мерапрыемстве, мэтай якога быў збор грошай для беднякоў.

А пакуль сам маэстра адпачываў з дарогі, на імпрэзе ў канцэртнай зале палаца Паца і выступіў нейкі Штурм, які віртуозна выканаў трансскрыпцыю Ліста на тэмы з папулярнай оперы “Роберт Д’ябал” Джакома Маербера. Я так няпэўна кажу, бо ў гэты самы час у Варшаве жыў іншы Штурм — Адам (1800? — 1872), і быў ён даволі вядомым музыкантам, кампазітарам, дырэктарам аркестра, але, нібыта, скрыпачом. І паходжання яўрэйскага. Тады іх прозвішчы пісаліся аднолькава: STURM. А вось пасля перасялення Каралю ў Вільню ён стаў SZTURM. Не ведаючы гэтай розніцы, не так шмат знойдзеш пра і без таго таямнічае мінулае Каралю.

Другая згадка, больш дакладная, і тычыцца яна менавіта Каралю Штурма. Як пісала польская даследчыца Яніна Сіўкоўска, аднойчы ў новапабудаваным Вялікім тэатры адбыўся вечар “пры саўзеле пана Каралю Штурма, піяніста, які выклікаў захапленне выкананнем “Вялікага храматычнага галопа” Ліста...” Гэта можа быць сведчаннем высокага ўзроўню выканальніцкага майстэрства — як казалі ў тыя часы крытыкі, “яго Храматычны галоп такі шалёны, такі складаны”.

Зразумела, што для Штурма, які першую палову жыцця правёў у Варшаве, Нікола Паганіні, Фрэдэрык Шапэн, Ферэнц Ліст былі не проста імёнамі з перыядычнага друку. Славутага скрыпача ён мог бачыць у 1829 годзе, калі той наве-

(Працяг. Пачатак у №№ 12 — 16.)

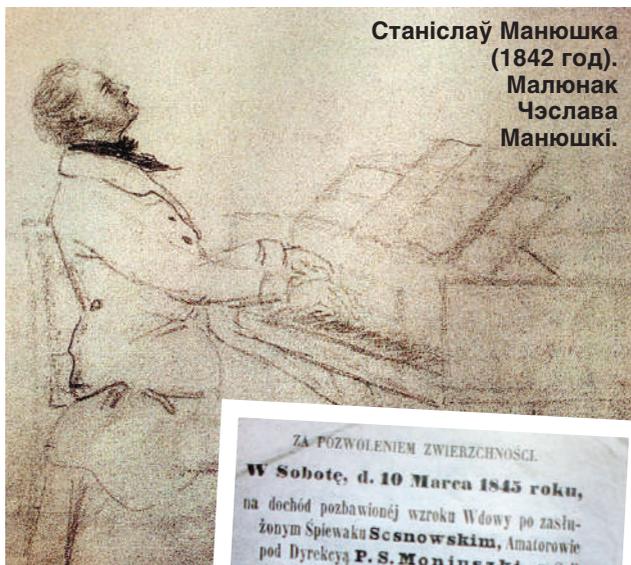
Пуцявіны жыцця даволі непрадказальныя, і лёс Манюшкі — таму сведчанне. Калі ягонае з’яўленне ў Вільні можна вытлумачыць самім фактам нараджэння на беларускіх землях, дык з’ехаць на пару гадоў вучыцца ў Берлін, як мы ўжо пісалі раней, яго прымусіла знаёмства з будучай жонкай Аляксандрай Мюлер — а дакладней, яе патрабавальнымі бацькамі. І таму можна сказаць, што варшавянін Караль Штурм не толькі быў гэтакім “злым гением” нашага земляка, але аказаў на Станіслава Манюшку і станоўчае ўздзеянне. Бо наяўнасць ворага-зайздросніка, патаемнага ці адкрытага, прымушае творцу быць у баявым тонусе. Хоць, вядома, гэта каштуе і нерваў, і здароў’я, а часам і жыцця. Таму мне не зусім зразумела, чаму асоба Штурма не заслужыла на асобны раздзел у “манюшказнаўстве”. Тым больш, ён быў далёка не “шараговым выкладчыкам музыкі ў Вільні”, як яго часам падаюць у адпаведнай літаратуры.

Частка VI.

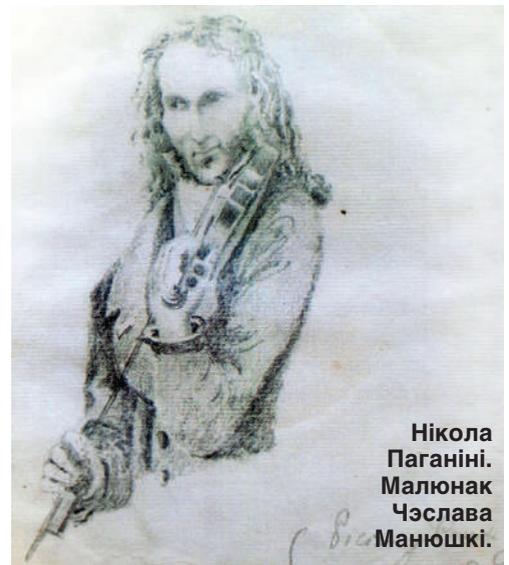
Таямніцы Манюшкаў

Аляксандр Даргамыжскі (1869 год). Малюнак Канстанціна Макоўскага.

Станіслаў Манюшка (1842 год). Малюнак Чэслава Манюшкі.

Нікола Паганіні. Малюнак Чэслава Манюшкі.

даў Варшаву. Зрэшты, яго мелі гонар чуць жывіцом і Чэслаў Манюшка з малым Стасем, якія акурат у гэты час былі ў тым горадзе. У альбоме малюнкаў Манюшкі-старэйшага нават з’явіўся малюнак Паганіні. На гэтых канцэртах бываў і Шапэн, які толькі вярнуўся з Венны — ён адгукнуўся пра маэстра так: “Сама дасканаласць!” Паганіні, у сваю чаргу, зафіксаваў яго прозвішча ў сваім нататніку. Дарэчы, Паганіні быў у захапленні і ад будучай цешчы Адама Міцкевіча — Марыі Шыманоўскай. На памяць у яе альбоме ён пакінуў такія радкі: “У знак прызнання боскага таленту спадарыні Шыманоўскай”.

ПАЧАТКІ
“ПРАЦОЎНАЙ
ДЗЕЙНАСЦІ”

Але шукальнік прыгодаў Штурм кідае “вось гэта ўсё” і перабіраецца ў нашу Вільню, каб упісаць сваё імя чорнай фарбай у гісторыю жыцця Станіслава Манюшкі.

Узімку 1847-га, праз паўгады суіснавання ў Вільні Манюшкі і Штурма, наш зямляк тройчы пракляў той дзень, калі ў польскай сталіцы нехта пазнаёміў яго са “спадаром з Варшавы”. У чым жа справа?

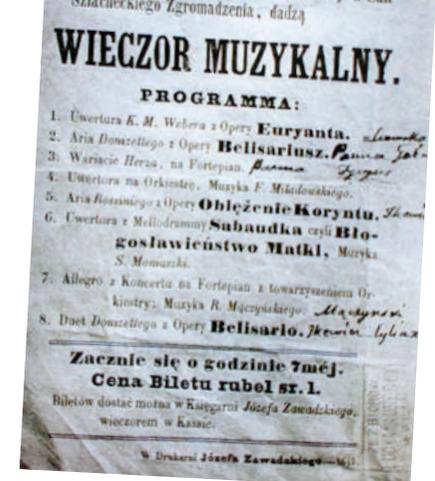
Як пісаў вядомы манюшказнаўца Віталій Рудзінскі, пачаліся іх адносіны з супрацоўніцтва. Штурм павінен

быў шукаць для Манюшкі вучняў. Але, замест гэтага заняўся цалкам супрацьлеглым. Сітуацыя бязлітаснай канкурэнцыі ўскладнялася тым, што Манюшка быў творцам, які марыў пра самарэалізацыю, займаючыся кампазітарскай дзейнасцю. Але каб жыць, мусіў зарабляць — існаваў на педалі аргана, і за “1 рубель або 10 злотых у гадзіну, як пашанцуе” вучыць віленска-падвіленскіх паненак і панічоў музыцы. Апошнія і складала галоўны артыкул даходаў сям’і. А яна год ад года прыбывала.

Да ўсяго, справы роду Манюшкаў на Міншчыне ішлі абыяк. Быў бы жывы дзед Станіслаў, вайсковы суддзя, які на розных афэрах зарабіў больш як мільён злотых — усё было б выдатна. Але ён памёр у далёкім 1807 годзе. А яго сыны — годныя, між іншым, людзі — не маючы такога спрыту і марачы аб удасканаленні Сусвету, паступова прывялі зямныя справы ў заняпад.

Таму жыццё кампазітара Станіслава Манюшкі нагадвала заўчасныя пакуты ў пекле з карціны Ераніма Босха. Хоць зразумела, што вялікім грэшнікам Манюшка не быў і быць не мог. Каб грашыць, у яго проста не ставала вольнага часу.

Праўда, пакуты тыя перамяжоўваліся з прыемнымі момантамі. Цешылі дзеткі,

Афіша дабрачыннага канцэрта, арганізаванага С. Манюшкам (1845 год).

кахала яго ўсім сэрцам жонка. Па ўласным прызнанні, яна “як ліцьвінка” гатовая была змагацца за свайго мужа з усім варожым светам. У творчасці таксама ўсё ішло належным чынам. Слава паціху прырасталала. Манюшку шанавалі і любілі і сябры, і вучні. Сярод калегаў — што на Радзіме, што ў Польшчы, што ў Расіі — ён карыстаўся вялікай пашанай.

“СВАЕ” СТОЛЬКІ
НЕ КАШТУЮЦЬ

А Штурм? А Штурм даваў урокі музыкі як прафесійны выкладчык. Зорак з неба не хапаў, думаў, як добры рамеснік, толькі пра грошы. Так, ёсць згадка пра нейкія “галопы і мазуркі”, якія ён нібыта напісаў, жывучы ў Вільні, але следу іх пакуль

ніхто не знайшоў. Дзяцей у сям’і Штурмаў не было.

Так, Караль Штурм, мяркуючы па ўсім, быў даволі добрым музыкантам. Адна з апошніх згадак аб ім у СМІ таго часу — у артыкуле Ежы Ляскарыса ў “Teka Wilenska” (4/1858) — на 1857 год яго называюць першым з нешматлікіх выбітных віленскіх выканаўцаў — “...паміж якімі панове, што заслужылі на ўдзячнасць многіх сем’яў: Штурм, Ляўковіч, Міцкевіч (нядаўна памерлы), Навіцкі, Слабадзінскі і іншыя”. Без перабольшвання магуча сказаць, што такая характарыстыка Штурма ў нечым зрабілітуе. Праўда, і перахвальваць яго не варта.

“На камяні, які коціцца, мох не вырасце” — так, падаецца, гучыць вядома прымаяўка. У пэўным сэнсе, тычыцца яна і Манюшкі. Бо шукаючы для сваіх

твораў і для сябе лепшых умоваў, кампазітар паміж 1842 і 1858 гадамі вымушаны быў чытыры разы здзяйсняць шматмесячныя ваяжы ў Варшаву і Пецярбург, не кажучы ўжо пра малую радзіму, Меншчыну! Вядома, кожны такі выезд меў пэўную мэту. І плён быў. Але не заўсёды такі, які ад яго чакаў кампазітар.

На дзв’ячы а йспрытна выкарыстоўваў гэты час Штурм. Пакуль Манюшка стала прысутнічаць у Вільні, ён меў вучняў. А як толькі ён ад’язджаў, Штурм апраўдваў сваё прозвішча, захопліваючы жыццёвую прастору Манюшкі.

Вярнуўшыся ў 1849 годзе з Пецярбурга, кампазітар убачыў, што статак ягоных вучняў цяпер пасецца на падворку ўвішнага прыбышка-варшавяніна. Ад’езд Манюшкі той выкарыстоўваў, каб распускаць чуткі, нібы Станіслаў з’ехаў назаўжды, бо нічога не змог тут дабіцца

Цяжка давалася стварэнне новай кліентуры. Прыводзілі ў скруху і вучні, асабліва паненкі, якія займаліся музыкай так, як быццам палі завяршэння курса больш ніколі да фартэпіяна не

падайдучы. Але была цэлая абойма тых, хто з цеплынёй узгадваў свайго выкладчыка. Сярод іх даволі вядомыя ў будучыні асобы — Людвіг Навіцкі, граф Ян Тышкевіч, Вільгельм Грабоўскі, Раймунд Манчынскі, Вінцэнт Слядзінскі, француз Цэар Кюі, Міхал Цехановіч, які пасля Манюшкі стаў арганістам у касцёле святога Яна і многія іншыя.

Гісторыя пакінула нам імя і аднаго вучня Каралю Штурма. Дакладней, вучаніцы, Юстыны Махвічоўны (1849 — 1908), якая пазней стала вядомай опернай спевачкай.

На завяршэнне гэтай часткі хочацца ўгадаць адзін эпізод з вайны канкурэнтаў. Яго прывёў у біяграфіі Манюшкі Аляксандр Валіцкі, прычым ад першай асобы: “Прыгадваю сабе, як у 1848 годзе спадарыня Б., замож-

ная землеўласніца, якая дзеля выхавання двух сыноў пасялілася ў Вільні, прасіла ў мяне парады: каго можна наняць для старэйшага сына, каб вучыць музыцы; ён ужо даволі добра музычыраваў. Я параіў Манюшку.

— Дык няхай спадар будзе такі ласкавы і прызначыць яму сустрэчу са мной. А колькі ён бярэ за гадзіну? — спыталася.

— Па дзесяць злотых — адказаў я.

— Як так можа быць! Гэта ж дарага! Бо вунь нават сам спадар Штурм бярэ гэткую ж цану.” (пераклад К.і Я. Янушкевічаў — заўв. З.Ю.)

Як мы бачым, рэклама ў “сталічнага госьця” была пастаўлена добра. І не паспеўшы атабарыцца ў Вільні, “варшавяк” пачаў зарабляць неблагія грошы. Свайго ж, мясцовага, а ў дадатак яшчэ і “арганіста”, месцічы наймаць за такі ганарар лічылі за “перабольшванне”.

У наступнай частцы чакайце развязкі. Гісторыя, што пачалася як камедыя, ледзь не завяршылася самай сапраўднай трагедыяй. І, што самае прыкрае для нас, менавіта праз гэта Манюшка назаўсёды з’ехаў у Польшчу...

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
гісторык-архівец

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";

■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";

■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";

■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";

■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";

■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".

■ Раздзел "Сусвет Язэпа Драздовіча".

Выставы:

■ Выстава твораў жывапісу Юрыя Платонава

"Вандроўка" — да 3 мая.

■ Выстава рускага і беларускага іканавісусі XVIII — пачатку XX стагоддзяў да 85 годдзя з дня нараджэння Мітрапаліта Філарэта — да 21 мая.

■ Выстава "Рускі імпрэсіянізм" (жывапіс, графіка і скульптура з калекцыі музея) — да 8 чэрвеня.

■ Выстава "Чырвоны — код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада".

■ Віртуальная выстава "Прадчуванне Вясны. Жанчыны і беларуская мастацкая кераміка XX стагоддзя".

■ Выстава "Чырвоны — код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада".

■ Віртуальная выстава "Прадчуванне Вясны. Жанчыны і беларуская мастацкая кераміка XX стагоддзя".

■ Выстава "Чырвоны — код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада".

■ Віртуальная выстава "Прадчуванне Вясны. Жанчыны і беларуская мастацкая кераміка XX стагоддзя".

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён.

Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.

■ Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных яек "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.

■ Выстава Святланы Піваварчык і Святланы Аляксеевай "Чараўніцтва іголачкі" — да 16 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:

■ Абноўленая экспазіцыя

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.

Проспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

"Старажытная Беларусь".

■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.

■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.

■ Акцыя "Вольнае піаніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

Выставы:

■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".

■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".

■ Выстава "75 гадоў разам: Беларусь — дзяржава-заснавальніца ААН", прымеркаваная да 75-годдзя Канферэнцыі ў Сан-Францыска па ўтварэнні Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і Міжнароднага дня дэлегата, — да 24 мая.

■ Анлайн-акцыя пад хэштэгам #красота_спасет_мир.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "MIP"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".

■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".

■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".

■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.

■ Музейная фотопляцоўка.

■ Выстава жывапісу і графікі Ленінда Шчамялёва

"Пра жанчын і пра вясну" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.

■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 7 чэрвеня.